

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет управління персоналом, соціології та психології

Кафедра соціоекономіки та управління персоналом

**ОСВІТНЬО ПРОФЕСІЙНА
ПРОГРАМА
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ**

Менеджмент соціальної сфери

**07 – Управління та адміністрування
073 – Менеджмент**

Форма навчання: _____ очна(денна) _____

(очна (денна), заочна, дистанційна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему **«Організація та фінансування надання соціальних послуг»**

здобувача _____ Данилюк Богдани Валентинівни _____

(ПІБ, підпис)

Науковий керівник: доц. кен. Василик Алла Володимирівна _____

(науковий ступінь, вчене звання, ПІБ, підпис)

Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією з атестації
здобувачів вищої освіти (ЕК)

Завідувач кафедри:

доктор економічних наук,

професо

о

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет управління персоналом, соціології та психології

(назва навчально-наукового інституту / факультету)

Кафедра соціоекономіки та управління персоналом

(назва кафедри)

**ОСВІТНЬО ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ**

**Менеджмент соціальної сфери
073 - Менеджмент**

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

О.В. Кир'янова

(підпис) (ініціали, прізвище)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Г.С. Лопушняк

(підпис) (ініціали, прізвище)

_____ 20__р.

_____ 20__р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти

Данилюк Богдані Валентинівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

очної (денної) форми навчання

очної (денної), заочної, дистанційної

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему

«Організація та фінансування надання соціальних послуг»

Тему затверджено наказом ректора Університету від "

" _____ 20__р. №__

**Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на
матеріалах_____**

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФІНАНСУВАННЯ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ

Розділ 2.

АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФІНАНСУВАННЯ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ

Розділ 3.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФІНАНСУВАННЯ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ УКРАЇНИ

Об'єкт дослідження:

Об'єктом дослідження є надання соціальних послуг населенню.

Предмет дослідження:

Предметом дослідження виступає організація та фінансування надання соціальних послуг населенню.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:

Метою дипломної роботи є здійснення комплексного та повноцінного аналізу механізму організації та фінансування надання соціальних послуг населенню, а також розроблення рекомендацій з удосконалення цих процесів в Україні.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У Розділі 1

проаналізувати наукові доробки, методологію та нормативно-правові засади щодо організації та фінансування надання соціальних послуг населенню;

У Розділі 2:

- проаналізувати механізм організації та фінансування надання соціальних послуг населенню в Україні та визначити проблемні аспекти його функціонування;
- дослідити зарубіжний досвід організації та фінансування надання соціальних послуг населенню;

У Розділі 3

визначити подальші напрями удосконалення організації надання соціальних послуг населенню України з урахуванням зарубіжного досвіду.

Завдання підготував
науковий керівник

(підпис)

Василик А.В

(ініціали, прізвище)

«_____» _____ 20__ р.

Данилюк Б.В

Завдання одержав
здобувач

(підпис)

(ініціали, прізвище)

«_____» _____ 20__ р.

Реферат **ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ФІНАНСУВАННЯ НАДАННЯ** **СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ**

Дана робота складається зі вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків, а також списку використаних джерел (42 джерело), які в свою чергу, дають змогу всебічно дослідити та розкрити тему даної роботи. Загальний обсяг роботи становить 64 сторінок друкованого тексту.

Об'єктом дослідження є надання соціальних послуг населенню.

Предметом дослідження виступає організація та фінансування надання соціальних послуг населенню.

Мета дослідження. Метою дипломної роботи є здійснення комплексного та повноцінного аналізу механізму організації та фінансування надання соціальних послуг населенню, а також розроблення рекомендацій з удосконалення цих процесів в Україні.

Визначена мета дослідження зумовила постановку та розв'язання наступних **завдань:**

- проаналізувати наукові доробки, методологію та нормативно-правові засади щодо організації та фінансування надання соціальних послуг населенню;
- проаналізувати механізм організації та фінансування надання соціальних послуг населенню в Україні та визначити проблемні аспекти його функціонуванні;
- дослідити зарубіжний досвід організації та фінансування надання соціальних послуг населенню;
- визначити подальші напрями удосконалення організації надання соціальних послуг населенню України з урахуванням зарубіжного досвіду.

Методи та методологія дослідження. В цій дипломній роботі використовуються методи пізнання явищ та процесів, які дають змогу розглянути їх у розвитку та взаємозв'язку, а також охарактеризувати усталені закономірності та тенденції: для доведення ключових теоретичних положень були використані дедуктивний та індуктивний методи; для уточнення окремих положень – діалектичний та системно-структурний

підходи. Крім вищезгаданих методів, були застосовані також понятійний (термінологічний), метод, а також метод формалізації та аксіоматичний метод. Для узагальнення різноманітних ідей і теорій був застосований

синтетичний метод, аналітичний метод використовувався під час дослідження для аналізу наукових джерел.

Наукова новизна дослідження в подальшому вдосконаленні механізму організації та фінансування надання соціальних послуг населенню.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в можливості їх використання в:

- *науково-дослідницькій діяльності* – для подальшої розробки теоретичних та практичних підходів до дослідження та вдосконалення механізму організації та фінансування надання соціальних послуг населенню;

- *навчальному процесі* – під час викладання курсу у вищих навчальних закладах, а також з фахових дисциплін.

Роботу завершено та захищено у 2023 році.

Ключові слова: соціальні послуги, фінансування, управління

В і д г у к
про КБР здобувача 4 курсу, ОП «Менеджмент соціальної сфери»
факультету управління персоналом, соціології та психології

Данилюк Богдани
на тему: *Організація та фінансування надання соціальних послуг.*

1. Актуальність теми: В умовах загострення кирзових тенденцій, пост пандемічних наслідків та гострих проблем воєнного стану в Україні актуалізуються питання вирішення соціальних проблем через удосконалення організації та фінансування надання соціальних послуг.

2. Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи:

- В 1-му розділі достатньо повно висвітлені теоретичні аспекти досліджуваної теми.
- Переважно дотримано етики цитування.
- В розділі 2 використана статистична інформація та приклади із закордонної практики щодо організації та фінансування надання соціальних послуг, які сприяють досягненню цілей аналізу.
- Розділ 2 КБР присвячено аналізу стану організації та фінансування надання соціальних послуг в Україні за останні роки, акцентовано на позитивному досвіді, а також окреслено існуючі проблеми.
- Аналіз підкріплено власними узагальненнями, супроводжено ілюстративним матеріалом.
- В 3-му розділі запропоновано напрями та рекомендації щодо удосконалення організації та фінансування надання соціальних послуг.
- Авторські рекомендації достатньо обґрунтовані.

3. Наявність самостійних розробок автора. Автор ґрунтовно здійснила теоретичний аналіз за темою КБР, проаналізувала нормативне забезпечення організації та фінансування надання соціальних послуг в Україні; навела приклади із зарубіжної практики, здійснила порівняльний аналіз. Аналітична частина роботи містить результати практичного дослідження даної сфери з використанням статистичної інформації за останні роки. Напрями розвитку та рекомендації щодо удосконалення організації та фінансування надання соціальних послуг підкріпила власними узагальненнями, проілюструвала графічно та таблично.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій. Теоретична цінність КБР полягає у розробці теоретичних положень та прикладних рекомендацій щодо удосконалення організації та фінансування надання соціальних послуг. Практичне значення дослідження полягає у авторських узагальненнях основних напрямів розвитку даних процесів з урахуванням зарубіжного досвіду.

5. Наявність недоліків:

Мають місце редакційні недоліки, помилки по тексту КБР, недоліки оформлення списку використаних джерел. При написанні розділу 1 недостатньо критично проаналізовані наукові джерела, відсутня наукова полеміка та авторські узагальнення і визначення. При підготовці 2 -го розділу мають місце недоліки оформлення таблиць та рисунків, не зроблено посилання на джерела статистичної інформації. Статистична інформація, зарубіжний досвід не достатньо автором критично проаналізовані. В 3-му розділі не достатньо системно розроблено і обґрунтовано рекомендації автора з урахуванням виявлених недоліків та зарубіжного досвіду.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: робота допущена до захисту з оцінкою 50 балів.

Науковий керівник ДОЦЕНТ, кандидат економічних наук
(посада, учене звання, науковий ступінь)

Василик А. В.

(підпис) (прізвище, ініціали)

“___” _____ 20__р

Рецензія

на кваліфікаційну бакалаврську роботу здобувача вищої освіти
Данилюк Богдани Валентинівни

на тему: «Організація та фінансування надання соціальних послуг»

(назва теми)

Актуальність теми кваліфікаційної роботи і доцільність її розроблення

На сьогоднішній день в Україні однією з найбільш актуальних проблем у соціально-економічній сфері є питання забезпечення ефективного функціонування механізму організації та фінансування надання соціальних послуг населенню.

Якість проведеного дослідження

Висвітлені результати дослідження відповідають дійсній ситуації в Україні за останні роки, акцентовано на позитивному досвіді, а також окреслено існуючі проблеми.

Позитивні риси кваліфікаційної роботи

Данилюк Б.В. в своєму дослідженні, систематизовано, цілісно та структуровано висвітлила теоретичну сутність організації та фінансування соціальних послуг та для наочності доповнила роботу таблицями та рисунками.

Зауваження

Дана робота має помилки по тексту, некоректно оформлені джерела і таблиці.

Практична значущість висновків і рекомендацій

Данилюк Б.В чітко описала у висновку, що є значна кількість проблем надання соціальних послуг населенню в сучасних умовах, які пов'язані передусім з відсутністю системного підходу до регіональної політики та високим рівнем невизначеності стратегічних перспектив розвитку країни. Також надала рекомендації щодо покращення організації та фінансування соціальних послуг.

Місце роботи та посада рецензента

Заступник директора з питань управління персоналом

ТОВ «Вист Груп»

Ольшевська Ольга

(підпис, ПБ)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФІНАНСУВАННЯ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ	6
1.1. Організація надання соціальних послуг населенню: принципи, форми, види та методи	6
1.2. Значення, цілі та методи державної системи надання та фінансування соціальних послуг населенню	15
1.3. Нормативно-правові засади управління організацією та фінансуванням надання соціальних послуг населенню	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФІНАНСУВАННЯ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ.....	25
2.1. Аналіз організації та фінансування надання соціальних послуг населенню України.....	25
2.2. Основні проблеми організації та фінансування надання соціальних послуг населенню України	31
2.3. Зарубіжний досвід організації та фінансування надання соціальних послуг населенню	38
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФІНАНСУВАННЯ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ УКРАЇНИ	45
3.1. Удосконалення організації та фінансування надання соціальних послуг	45
3.2. Напрями удосконалення надання соціальних послуг населенню України з урахуванням зарубіжного досвіду	51
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60

ВСТУП

Актуальність та доцільність дослідження: проголошення України як соціальної держави відповідно до Конституції, визначило напрями діяльності органів державної влади для реалізації державної соціальної політики й забезпечення соціального добробуту громадян. Соціальна держава гарантує громадянам реалізацію їх соціальних прав, й у значній мірі цьому сприяє ефективна організація та фінансування надання соціальних послуг населенню.

Соціальна політика є однією з найважливіших сфер діяльності тому, що саме вона визначає державну політику в цілому. Соціальна політика реалізується через державні соціальні програми та різноманітні заходи, які спрямовані на підвищення рівня соціально-економічного розвитку країни.

Розглядаючи соціальну політику як систему цілеспрямованої діяльності суб'єктів, які її реалізують на державному рівні, а також певних принципів і засад для забезпечення оптимального функціонування та розвитку соціальних відносин, варто зауважити, що соціальне забезпечення має гарантувати соціальну стійкість становища громадян у суспільстві не дивлячись на їх статус та соціальне положення, і повинно забезпечувати життєдіяльність усіх членів соціуму, яке має вираження у різноманітних формах соціального забезпечення населення.

Таким чином, на сьогоднішній день в Україні однією з найбільш актуальних проблем у соціально-економічній сфері є питання забезпечення ефективного функціонування механізму організації та фінансування надання соціальних послуг населенню.

Стан наукової розробки дослідження. Висока практична цінність питань вдосконалення механізму організації та фінансування надання соціальних послуг населенню зумовлює науково-практичний інтерес до цих проблем. Питанням управління системою соціальних послуг розглянуті у роботах Ю. Ажнюк, Т. Калити, С. Міщенко, Л. Сідельнік, В. Скуратівського, П. Ситніка, І. Б. Сташків, Студеняк, І. Чучка, Ю. Шарова, С. Ягудіна, Н. Ярош, І. Ярошенко та інших.

Об'єктом дослідження є надання соціальних послуг населенню.

Предметом дослідження виступає організація та фінансування надання соціальних послуг населенню.

Мета дослідження. Метою дипломної роботи є здійснення комплексного та повноцінного аналізу механізму організації та фінансування надання соціальних послуг населенню, а також розроблення рекомендацій з удосконалення цих процесів в Україні.

Визначена мета дослідження зумовила постановку та розв'язання наступних завдань:

- проаналізувати наукові доробки, методологію та нормативно-правові засади щодо організації та фінансування надання соціальних послуг населенню;
- проаналізувати механізм організації та фінансування надання соціальних послуг населенню в Україні та визначити проблемні аспекти його функціонуванні;
- дослідити зарубіжний досвід організації та фінансування надання соціальних послуг населенню;
- визначити подальші напрями удосконалення організації надання соціальних послуг населенню України з урахуванням зарубіжного досвіду.

Методи та методологія дослідження. В цій дипломній роботі використовуються методи пізнання явищ та процесів, які дають змогу розглянути їх у розвитку та взаємозв'язку, а також охарактеризувати усталені закономірності та тенденції: для доведення ключових теоретичних положень були використані дедуктивний та індуктивний методи; для уточнення окремих положень — діалектичний та системно-структурний підходи. Крім вищезгаданих методів, були застосовані також понятійний (термінологічний), метод, а також метод формалізації та аксіоматичний метод. Для узагальнення різноманітних ідей і теорій був застосований синтетичний метод, аналітичний метод використовувався під час дослідження для аналізу наукових джерел.

Наукова новизна дослідження в подальшому вдосконаленні механізму організації та фінансування надання соціальних послуг населенню.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в можливості їх використання в:

- *науково-дослідницькій діяльності* – для подальшої розробки теоретичних та практичних підходів до дослідження та вдосконалення механізму організації та фінансування надання соціальних послуг населенню;
- *навчальному процесі* – під час викладання курсу у вищих навчальних закладах, а також з фахових дисциплін.

Структура, зміст та обсяг роботи обумовлені визначеною метою, предметом та завданнями дослідження. Дана робота складається зі вступу, трьох розділів, восьми підрозділів, висновків, а також списку використаних джерел (42 джерело), які в свою чергу, дають змогу всебічно дослідити та розкрити тему даної роботи. Загальний обсяг роботи становить 64 сторінок друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФІНАНСУВАННЯ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ

1.1. Організація надання соціальних послуг населенню: принципи, форми, види та методи

Соціальне обслуговування є діяльністю, що здійснюється соціальними службами, й полягає у наданні соціальної допомоги, побутової, медичної, освітньої, правової, психологічної, матеріальної та іншої підтримки, спрямованої на адаптацію та реабілітацію громадян, які зіткнулися зі складними життєвими ситуаціями. Ключовими принципами соціального супроводу є адресність, доступність, добровільність, гуманність, пріоритет для неповнолітніх дітей, конфіденційність, профілактика.

На державному рівні розроблено спеціальні програми надання соціальних послуг. У реалізації завдань та планів системи обслуговування громадян беруть безпосередню участь державні підприємства та організації соціального супроводу населення. До цієї категорії також зараховують компанії та фізичні особи, які спеціалізуються на наданні соціального обслуговування.

Соціальні служби орієнтовані на надання допомоги клієнтам, які потрапили у складні життєві обставини та потребують з цієї причини підтримки. Важку ситуацію в житті слід розуміти як умови, що об'єктивно порушують життєдіяльність громадянина, тобто: певна група інвалідності; втрата можливості самостійно обслуговувати себе у похилому віці; захворювання; втрата батьків чи опікунів; бездоглядність; низький рівень життя; відсутність трудової зайнятості; бродяжництво; насилля в сім'ї; відсутність родичів та близьких.

З подібними ситуаціями та проблемами людині важко впоратися самотужки. З цієї причини організовано програми соціального забезпечення. Надання послуг регламентовано чинним законодавством. Підставою є

звернення клієнта, або його опікуна, піклувальника, іншого законного представника, державних організацій та громадських об'єднань.

Якщо виникла така необхідність, то громадянин має право безкоштовно отримати вичерпну інформацію про соціальні послуги, порядок їх надання та функціонуючі програми. Люди з іноземним громадянством, які постійно проживають на території нашої держави, також мають право на здобуття соціального обслуговування за відсутності суперечностей із міжнародним законодавством.

З погляду системи соціального супроводу та захисту населення соціальне обслуговування є відносно незалежною ланкою. На даний момент розроблено безліч норм і стандартів надання таких послуг.

Соціальною послугою називають дію чи дії у сфері соціального супроводу населення щодо надання регулярної, періодичної, одноразової допомоги, включаючи термінову, громадянину, щоб покращити умови його життя або збільшити спектр можливостей для самостійного забезпечення власних ключових життєвих потреб.

Основними засадами соціального обслуговування є [12, 24]:

1) рівність у правах та свобода у доступі громадян до соціального супроводу. При цьому не зважають на статеву, расову, національну, мовну, релігійну приналежність громадянина та інші подібні особливості;

2) соціальні послуги є адресною допомогою для конкретного клієнта. Важливим є близьке розташування постачальників соціального сервісу щодо споживачів, а також наявність у організацій всіх необхідних ресурсів для надання якісної та стандартизованої допомоги;

3) забезпечення гідних умов для громадянина, збереження звичного й сприятливого для нього середовища;

4) добровільний характер отримання соціального обслуговування;

5) конфіденційність інформації та персональних даних.

б) програми соціальної допомоги базуються на індивідуальному підході. Отже, у процесі надання соціального обслуговування враховують вікову категорію, стан здоров'я, оточення та інші умови для конкретного громадянина.

До основних видів соціального супроводу населення можна віднести [24]:

1) соціально-побутові послуги. Ключова функція такого сервісу полягає у підтримці необхідних життєвих умов у побутовій сфері. Клієнту надають допомогу в отриманні преференцій та пільг у галузі соціально-побутового забезпечення, надають оснащені приміщення для лікування та реабілітації, організовують дозвілля, навчання, забезпечують потрібними речами, правами на відвідування стаціонару, використання транспорту, організують ритуальні послуги;

2) соціально-медичні послуги покликані підтримувати та за наявності такої можливості покращувати стан здоров'я громадян. Профільні фахівці організують лікувально-трудова діяльність, надають термінову медичну та інші види допомоги;

3) соціально-психологічні послуги. У спектр послуг включено корекційні заходи, у тому числі діагностичні процедури, консультації профільних фахівців. Соціальний супровід даного типу передбачає психологічний патронаж, допомогу психотерапевта, проведення спеціалізованих тренінгів, надання термінової медичної допомоги, а також терапії щодо спілкування та бесід;

4) соціальна педагогіка передбачає профілактику девіацій у поведінці та збоїв у процесі розвитку;

5) соціально-економічні послуги надають з метою підтримки та покращення рівня життя громадян. У рамках реалізації подібних програм клієнтам надають консультації щодо призначення допомоги та пільг, грошові виплати, передбачені чинним законодавством, покращення житлових умов, працевлаштування;

6) соціально-правові послуги полягають у зміні чи підтримці правового статусу клієнта, захисті його прав, передбачених законом, наданні юридичних

консультацій. Як приклади можна навести інформування щодо можливостей соціального супроводу, допомогу в оформленні претензій на діяльність спеціалізованих служб, підготовці документації, надання консультацій з питань пенсійного забезпечення, сприяння призначенню пільг та преференцій згідно із законом, отриманню поліса медичного страхування.

До складу системи соціальних служб включено профільні організації, які надають послуги у рамках соціального забезпечення населення. Завдання соціального супроводу залежать від типу послуг, основними з них є [17]:

- 1) підтримка життєвих умов; надання побутової допомоги;
- 2) підтримка, збереження та покращення стану здоров'я громадян, які потребують соціального обслуговування, засобами догляду та сприяння в оздоровленні, диспансеризації, медичному обстеженні;
- 3) сприяння підтримці психологічної рівноваги, підтримка при оздоровленні, адаптації в соціумі, включаючи телефонне консультування довіри на умовах анонімності для громадян;
- 4) профілактичні заходи, спрямовані на нормалізацію поведінки та усунення негативних факторів особистісного розвитку, формування позитивних інтересів, допомогу в освоєнні норм, прийнятих у суспільстві, залучення до культури, навчання та виховання молодших поколінь;
- 5) сприяння у вирішенні питань щодо працевлаштування та адаптації у професійному середовищі;
- 6) надання юридичних консультацій у сфері правового регулювання на платній та безоплатній основі, захист прав та інтересів громадян, які отримують соціальне обслуговування у профільних організаціях;
- 7) реабілітаційні та адаптаційні заходи для клієнтів соціальних служб, які мають обмеження щодо здоров'я, у тому числі дітей з інвалідністю;

Крім перелічених, до переліку завдань, реалізованих соціальними службами, відносять термінові послуги соціального характеру: надання гарячої їжі та продуктового кошика на безоплатній основі; забезпечення громадянина речами та предметами термінової необхідності; сприяння отриманні житла на

якийсь час; надання термінової психологічної підтримки; психологічне консультування із залученням медичних фахівців та священнослужителів. Одне з ключових завдань системи соціального обслуговування полягає у підтримці батьків та опікунів, а також інших законних представників за такими напрямками як: медицина, психологія, освіта, правове регулювання, соціальне середовище. Ще одним завданням соціальних служб є реалізація превентивних заходів щодо факторів, які формують потребу у отриманні соціальної допомоги. Такі заходи можуть бути організовані у форматах дослідження життєвих умов, у яких існує клієнт соціальної організації; пошуку причин та тригерів, які сприяють зниженню рівня життя громадянина; формування системи заходів для усунення обставин, які негативно впливають на життя клієнта.

У нашій країні працюють комплексні соціальні центри. Такі організації покликані вирішувати завдання у сфері соціального обслуговування населення, сформульовані з урахуванням чинного федерального законодавства.

Соціальні програми, розроблені державою для соціальної допомоги громадянам передбачають досягнення конкретних цілей. Наприклад, щодо вагітних жінок соціальне забезпечення націлене на надання матеріальної допомоги до та після пологів, надання медичного обслуговування, що загалом сприяє зростанню чисельності населення та вихованню здорового покоління. Отже, ключова мета будь-якого соціального супроводу полягає у стабілізації соціального стану певних категорій громадян з іншими членами суспільства.

Громадяни, яким потрібна допомога у питаннях житла, охорони здоров'я, фінансах та вирішенні інших проблем соціального характеру, живуть у будь-якій країні світу. З цієї причини до списку ключових завдань всіх держав належить соціальний захист населення. Причинами виникнення потреби у підтримці соціальних служб є різні чинники, наприклад, брак робочих місць, низький рівень доходів, негативна екологічна обстановка та інші несприятливі умови.

У соціальному супроводі населення також відображуються політичні орієнтири, прийняті державі. Виходячи з цього, можуть бути сформульовані такі функції соціального обслуговування [13, 24]:

1) політична функція, яка направлена на формування умов і гарантій гідного життя для всіх категорій населення, зближення соціального рівня забезпечення різних верств суспільства. Таким чином стабілізуються суспільні відносини у сфері соціального захисту громадян, реалізуються ключові напрями соціальної політики за допомогою комплексу соціального обслуговування;

2) економічна функція, що полягає у наданні матеріальної допомоги для певних категорій громадян, які зазнають певних життєвих труднощів, заповнення доходів для осіб, які втратили працездатність, часткова компенсація витрат, допомога у розвитку різних напрямків господарської діяльності;

3) демографічна функція полягає у вжитті та реалізації заходів, спрямованих на відтворення здорового покоління, збільшення чисельності населення держави та тривалості життя громадян;

4) соціально-реабілітаційна функція, що спрямована на забезпечення потреб громадян, які втратили працездатність, досягли похилого віку та потребують допомоги. Заходи в цій галузі покликані зберегти права громадян та охороняти їхнє здоров'я;

5) захисна функція полягає у підтримці окремих категорій населення, які зіткнулися з труднощами у житті вікового, матеріального, психологічного та фізичного характеру;

6) адаптивна функція пов'язана з допомогою в активному пристосуванні клієнтів соціальних служб до змінених умов у соціумі та навколишньому середовищі за коштами соціального сервісу;

7) діагностична функція, яка спрямована на пошук існуючих проблем громадян, їх дослідження та оцінка. За наслідками такого аналізу формують методики для ефективного вирішення виявлених питань;

8) корекційна функція, тобто редагування соціальних та психологічних поведінкових характеристик та особистісних якостей, які не відповідають загальноприйнятим суспільним нормам;

9) превентивна функція, яка полягає у тому, що соціальні служби сприяють стабілізації нормальних умов для життя громадянина, запобігають можливим конфліктам між населенням та окремими фізичними особами з різних категорій ризику.

10) супроводжувальна функція, що передбачає отримання зворотного зв'язку від клієнта фахівцями соціальних служб для підвищення ефективності та якості послуг;

11) патронажна функція, яка полягає у своєчасному виявленні ознак соціальної дезадаптації у процесі постійного контролю за життєдіяльністю громадянина;

12) опікунська функція, спрямована на роботу з опікунськими сім'ями щодо влаштування громадян, які втратили дієздатність, а також неповнолітніх клієнтів соціальних служб;

13) духовно-ідеологічна функція складається з кількох детальніших функцій, включаючи ідеологічну, соціально-психологічну, моральну.

Методи соціального забезпечення можна охарактеризувати як певні дії, які мають якісно змінити суб'єкт соціального сервісу. Залежно від типу послуг соціальними службами виділяють такі методи: побутові, терапевтичні та лікувальні, психологічні, освітні, працевлаштування, законодавчі, реабілітаційні. Перелічені методи співвідносять з формами соціального обслуговування. І в результаті реалізації вони призводять до зміни життєвих умов клієнта соціальної служби.

З погляду постачальників соціального сервісу можна виділити такі методи: організаційно-розподільчі, тобто спрямовані на організацію соціального супроводу населення, функціонування підрозділів профільних установ; організаційно-правові, розробка та узгодження норм та локальних актів, що регулюють питання соціального супроводу; економічні, тобто цільова

витрата фінансових ресурсів з урахуванням ефективності та раціональності, які призначені для реалізації програм соціального обслуговування.

У суспільстві відносини мають бути побудовані за принципами гуманізму і соціальної відповідальності. У прагненні подбати про тих, хто потребує медичної, психологічної, фінансової допомоги, слід дотримуватися певних стандартів і правил. Завдяки формуванню єдиної системи соціальної підтримки робота в цьому напрямку стає більш ефективною, дозволяє охопити широке коло людей, створити максимально якісні умови для сприяння громадянам у тих чи інших питаннях.

Таким чином, соціальні послуги ми можемо визначити як частину структури соціальної сфери, яка має ознаки соціального інституту, де здійснюється взаємодія між юридичними особами та споживачами послуг із задоволення їх найнеобхідніших потреб, на основі права та встановлених державою законодавчих норм. Надання соціальних послуг базується на таких принципах:

1) принцип доступності: забезпечення можливості доступу до соціальних послуг для всіх громадян, незалежно від їх соціального статусу, місця проживання та інших факторів;

2) принцип індивідуальності: врахування індивідуальних особливостей та потреб кожної людини при наданні соціальних послуг. Визнає, що кожна людина перебуває в унікальних обставинах і потребує персоналізованого підходу для задоволення її специфічних потреб;

3) принцип безперервності: забезпечення безперервного надання соціальних послуг суспільству з метою сприяння стабільності, послідовності та довгостроковій підтримці;

4) принцип інтеграції: заохочення координації та співпраці різних надавачів соціальних послуг, державних установ та громадських організацій для забезпечення комплексної та цілісної підтримки населення.

Надання соціальних послуг може здійснюватись в державному секторі (соціальні послуги, що надаються безпосередньо державними органами або

установами, які фінансуються державою. Ці послуги часто є універсальними і призначені для широкого загалу населення) та приватному секторі (соціальні послуги, що надаються неурядовими організаціями, благодійними фондами або приватними компаніями. Ці послуги можуть бути спеціалізованими та орієнтованими на конкретні групи або потреби населення).

Можна визначити такі типи соціальних послуг:

1) соціальна та фінансова допомога, яка передбачає надання фінансової підтримки, наприклад, соціальної допомоги, допомоги по безробіттю або житлових субсидій, особам і сім'ям, які її потребують;

2) охорона здоров'я та медичні послуги, спрямовані на забезпечення доступу до медичної допомоги, профілактичних послуг і програм зміцнення здоров'я для людей різного віку;

3) освіта та навчання, що забезпечують надання можливостей для отримання освіти, професійної підготовки та програм розвитку навичок з метою розширення можливостей та працевлаштування людей;

4) житло та притулок, спрямовані на допомогу окремим особам та сім'ям у забезпеченні безпечного та доступного житла, профілактика бездомності та програми підтримуючого житла.

Соціальні послуги можуть надаватись з використанням таких методів: пряме надання послуг безпосередньо окремим особам або сім'ям підготовленими фахівцями або постачальниками послуг. Це може включати консультування, терапію, кейс-менеджмент та інші втручання, адаптовані до конкретних потреб; залучення місцевих громад, волонтерів та низових організацій до надання соціальних послуг, сприяння згуртованості громади та розширення прав і можливостей людей у їхніх громадах; використання технологічних досягнень, таких як онлайн-платформи, телемедицина та цифрові інструменти, для підвищення ефективності та доступності надання соціальних послуг.

Отже, організація надання соціальних послуг населенню вимагає дотримання принципів доступності, індивідуальності, безперервності та

інтеграції. Вона може набувати різних форм, включати різні види послуг та використовувати різноманітні методи для задоволення потреб окремих осіб та громад. Подальші дослідження та аналіз організаційних і фінансових аспектів надання соціальних послуг мають вирішальне значення для забезпечення ефективної та сталої підтримки населення.

1.2. Значення, цілі та методи державної системи надання та фінансування соціальних послуг населенню

В Україні діє система ринкової економіки, яка вважається найсприятливішою для розвитку соціальної галузі. Держава орієнтується на внутрішній та світовий ринок, намагаючись не пропускати актуальних тенденцій для прискорення свого розвитку. Але забезпечення повного соціального пакету для громадян, гарантованого Конституцією, все ще є актуальною темою на порядку денному. В багатьох випадках закон виконується лише формально через нестачу фінансування та інші внутрішні проблеми у державі [44].

Формування механізму фінансового забезпечення соціальних стандартів здійснюється в залежності від умов економічної моделі розвитку країни та спектру соціальних функцій (рис. 1.1).

Розвиток соціально-орієнтованої економіки України, супроводжується реалізацією комплексних заходів, спрямованих на подолання диспропорцій у розмірах доходів населення, створення відповідного рівня якості життя, забезпечення прозорості надання соціальної допомоги.

Базовими умовами формування ефективної системи надання соціальних стандартів є визначення реальних фінансових джерел їх забезпечення, усунення монополізації при наданні соціальних послуг, публічність розробки перспективних напрямів бюджетної та соціальної політики. При цьому, основою формування соціальних стандартів є принципи обґрунтованості, повноти, прозорості та адаптивності.

Рис. 1.1. Фінансування надання соціальних послуг

Джерело: складено автором за [24].

Таким чином, формування державних стандартів надання та фінансування соціальних послуг, здійснюється з метою розширення можливостей реалізації соціальних прав та соціальних гарантій населенню; забезпечення обґрунтованості видатків державного та місцевого бюджетів на соціальну сферу; утримання та розвиток соціального захисту та забезпечення; обґрунтованого планування та прогнозування обсягу витрат державних цільових фондів соціального страхування; середньострокового планування основних пріоритетів державної соціальної політики.

Вважаємо, що подальший розвиток державних соціальних стандартів доцільно здійснювати з урахуванням провідного зарубіжного досвіду в даній сфері. Визначення можливостей його адаптації до умов соціального та економічного розвитку державних стандартів у країнах із розвинутою економікою, передбачає впровадження відповідної бюджетної політики держави з поетапним визначенням планів її реалізації.

Виходячи з того, що соціальна сфера України потребує належного фінансового забезпечення соціальних стандартів, важливим завданням державної політики є створення сприятливих умов, можливостей для стимулювання розвитку людського капіталу для посилення конкурентних переваг, підвищення рівня благополуччя. Водночас, необхідною є підтримка політики зростання доходів населення, задоволення існуючого в українському суспільстві попиту на послуги освіти, медичні послуги, соціальний захист, послуги житлово-комунального господарства тощо.

Надання та фінансування соціальних послуг населенню є важливими функціями держави, спрямованими на підвищення добробуту та соціального захисту громадян. Важливо розглянути також значення, цілі та методи, що використовуються державою при створенні системи надання та фінансування соціальних послуг.

Важливість державної системи надання та фінансування соціальних послуг передусім полягає у тому, що держава відіграє життєво важливу роль у забезпеченні наявності та доступності соціальних послуг для всіх верств населення: надаючи соціальні послуги, уряд сприяє соціальній згуртованості та зменшує нерівність, створюючи більш інклюзивне та справедливе суспільство; державна система спрямована на захист добробуту вразливих груп населення, таких як пенсіонери, діти, люди з інвалідністю та ті, хто живе в бідності, шляхом надання адресних соціальних послуг; соціальні послуги, такі як допомога по безробіттю та програми професійної підготовки, сприяють стабілізації економіки, підтримуючи людей у періоди фінансових труднощів і полегшуючи їхню реінтеграцію до робочої сили; інвестиції в соціальні послуги,

такі як освіта та охорона здоров'я, сприяють розвитку людського капіталу, в результаті чого населення стає більш освіченим і здоровим, здатним стимулювати економічне зростання.

Державна система надання та фінансування соціальних послуг охоплює кілька основних цілей: забезпечення рівного доступу всіх громадян, незалежно від їх соціально-економічного статусу, до основних соціальних послуг; ефективне надання високоякісних послуг з метою максимізації їхнього впливу на добробут населення; розвиток стійких механізмів фінансування для забезпечення довгострокової доступності соціальних послуг; виявлення та задоволення конкретних потреб різних груп населення з метою надання індивідуальної підтримки та втручань.

Уряди використовують різні методи для створення та функціонування систем надання та фінансування соціальних послуг. Деякі з найпоширеніших методів включають:

1) створення відповідної законодавчої бази. Уряд приймає закони та нормативні акти, які визначають обсяг, обов'язки та стандарти надання соціальних послуг. Ця законодавча база забезпечує підзвітність і спрямовує реалізацію соціальної політики;

2) надання послуг державним сектором. Уряд безпосередньо надає соціальні послуги через державні установи та заклади. Такий підхід дозволяє здійснювати централізоване планування, координацію та моніторинг послуг;

3) державно-приватне партнерство. Уряди співпрацюють з неурядовими організаціями, громадськими організаціями та приватними структурами для надання соціальних послуг. Ці партнерства використовують досвід і ресурси різних зацікавлених сторін для покращення надання послуг;

4) системи соціального страхування. Уряди створюють системи соціального страхування, що фінансуються за рахунок внесків громадян та роботодавців. Ці системи надають фінансову підтримку в разі безробіття, інвалідності або за інших визначених обставин;

5) оподаткування та розподіл бюджету. Уряди фінансують соціальні послуги за рахунок податкових надходжень і виділяють бюджетні кошти спеціально на програми соціального забезпечення. Цей метод забезпечує стабільне і безперервне джерело фінансування;

6) дослідження та оцінка. Уряди проводять дослідження та оцінювання, щоб оцінити ефективність та результативність програм соціальних послуг. Цей підхід, що ґрунтується на фактах, допомагає вдосконалювати політику, ефективніше розподіляти ресурси та покращувати надання послуг;

7) міжнародна співпраця. Уряди співпрацюють з міжнародними організаціями та беруть участь у глобальних ініціативах для вирішення соціальних проблем, обміну передовим досвідом та отримання додаткового фінансування для надання соціальних послуг.

Отже, державна система надання та фінансування соціальних послуг населенню має величезне значення для підвищення соціального добробуту, захисту вразливих верств населення та зміцнення економічної стабільності. За допомогою різних методів, таких як законодавча база, державно-приватне партнерство, системи соціального страхування, дослідження та оцінка, уряди прагнуть досягти універсального доступу, якісного надання послуг, стійкості та цільової підтримки у своїх зусиллях щодо задоволення різноманітних потреб населення.

1.3. Нормативно-правові засади управління організацією та фінансуванням надання соціальних послуг населенню

Важливе місце у розробленні та реалізації принципів та механізмів державного управління системою надання соціальних послуг належить уповноваженим органам у системі соціального захисту населення, якими є [34]: центральні органи виконавчої влади, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Під час організації надання соціальних послуг вони

співпрацюють між собою, суб'єктами, які надають соціальні послуги, іншими юридичними та фізичними особами.

Варто також виділити, що розвиток системи надання послуг є частиною зобов'язань України щодо виконання Європейської соціальної хартії, в якій [2]: у частині 1.14 написано, що кожна особа має право на послугами соціальних служб; ст. 14 зазначено, що з метою забезпечення якісного надання соціальних послуг країни, що долучаються до цієї хартії, повинні:

- сприяти функціонуванню служб або створювати служби, які, завдяки використанню методів соціальної роботи, сприяли б покращенню добробуту і розвитку як окремих осіб, так і груп осіб у суспільстві, а також їхнього пристосування до соціального середовища;
- спонукати окремих осіб та добровільні або інші організації до участі у побудові та функціонуванні таких служб.

Визначення потреб населення у соціальних послугах спрямовано на отримання правдивих, достовірних статистичних, кількісних та якісних даних, потрібних для прийняття управлінських рішень щодо розвитку системи соціальних послуг. Цей процес дає можливість оцінити ефективність діючої системи надання послуг; визначити цільові групи отримувачів соціальних послуг та їхні потреби у послугах; створити стратегію розвитку соціальних послуг.

Планування надання соціальних послуг відбувається у межах системи планових документів соціального розвитку, які охоплюють різні часові проміжки – довгостроковий (орієнтовно 7 років), середньостроковий (3-5 років) та короткостроковий (1 рік) (рис. 1.2) [25, с. 83].

До заходів соціального захисту можна віднести: встановлення мінімального рівня оплати праці, пенсій, стипендій; заходи щодо подолання безробіття; заходи з підтримки багатодітних сімей; виплата допомоги на дітей; контроль за дотриманням прав дітей.

Рис. 1.2. Система програмних документів соціального розвитку

Джерело: складено автором за [25].

Соціальний захист здійснюється на державному рівні та у приватному порядку. До державних форм соціального захисту відносяться: доступна охорона здоров'я та освіта; пенсійне забезпечення; система соціального обслуговування та надання соціальних послуг; надання пільг; заходи соціальної підтримки. Недержавні форми соціального захисту – це благодійність; добровільне соціальне страхування; приватні системи охорони здоров'я та ін.

Основні види соціального захисту – це забезпечення пенсіями; безкоштовне медичне обслуговування; надання санаторно-курортного лікування; соціальна допомога сім'ям, які мають дітей; забезпечення житлом з допомогою державних фондів тощо. Система соціального захисту передбачає

діяльність бюджетних та позабюджетних фондів на державному, регіональному та місцевому рівнях. До державних позабюджетних фондів, які забезпечують соціальний захист відносяться Пенсійний фонд та Фонд соціального страхування.

Соціальний захист можна визначити як багаторівневу систему економічних, правових, організаційних, медико-соціальних, педагогічних, психологічних та інших заходів, спрямованих на реалізацію прав і свобод особистості в галузі соціального забезпечення, гарантованість не лише виживання, а й достатнього рівня та якості життя. Соціальний захист також є допомогою, що надається державою, а також приватними організаціями всьому населенню або, що частіше, потребує допомоги категоріям: саодиноким матерям, багатодітним сім'ям, сім'ям соціального ризику, пенсіонерам, інвалідам тощо. У ширшому сенсі соціальний захист надається і приватними організаціями, наприклад страховими компаніями.

Варто зазначити, що надання соціальних послуг може відбуватися в межах співпраці між різними рівнями органів державної влади. Вона може бути в наступних формах:

- давати доручення одному з суб'єктів співпраці іншими її суб'єктами, виконання одного або кількох завдань, з надаванням йому відповідних ресурсів;
- реалізація спільних проєктів, що передбачає координацію діяльності суб'єктів співпраці та акумулювання ними на визначений період ресурсів, з метою спільного проведення відповідних заходів;
- спільного фінансування (утримання) суб'єктами співпраці підприємств, установ та організацій комунальної форми власності - інфраструктурних об'єктів;
- утворення суб'єктами співпраці спільних комунальних підприємств, установ та організацій - спільних інфраструктурних об'єктів.

Управління та фінансування соціальних послуг населенню регулюється складною системою нормативно-правової бази. Ці рамки надають керівні

принципи, встановлюють стандарти та забезпечують підзвітність у наданні та фінансуванні соціальних послуг.

Розглянемо ключові нормативно-правові інституції, що беруть участь в управлінні наданням соціальних послуг:

1) законодавчі органи, такі як парламент, приймають закони та акти, що регулюють надання соціальних послуг. Ці закони визначають сферу соціальних послуг, встановлюють права та обов'язки як отримувачів, так і надавачів послуг, а також окреслюють принципи та стандарти якості та доступності послуг. Законодавчі акти також регулюють питання, пов'язані з фінансуванням, фінансовими правилами та механізмами нагляду за діяльністю організацій, що надають соціальні послуги;

2) державні органи на національному, регіональному, місцевому відіграють вирішальну роль у надгляді та впровадженні політики у сфері соціальних послуг. Вони відповідають за розробку нормативно-правових актів, видання інструкцій та контроль за дотриманням законодавчих вимог. Вони також беруть участь у розподілі бюджетів і фінансових ресурсів для надання соціальних послуг. Державні установи часто співпрацюють з іншими зацікавленими сторонами, такими як НУО та громадські організації, щоб забезпечити ефективне надання послуг;

3) в урядових структурах часто створюються спеціальні департаменти або міністерства соціальних послуг, які зосереджуються на соціальному забезпеченні та наданні послуг. Ці департаменти формулюють політику, розробляють стратегічні плани та координують реалізацію програм соціальних послуг. Вони також можуть проводити дослідження, збирати дані та оцінювати вплив втручань у сферу соціальних послуг для прийняття рішень на основі фактичних даних;

4) регуляторні органи здійснюють нагляд за ліцензуванням та акредитацією постачальників соціальних послуг. Вони стежать за тим, щоб організації відповідали певним стандартам, пов'язаним з якістю послуг, безпекою та етичними практиками. Регуляторні органи часто проводять

інспекції, аудити та оцінки для моніторингу дотримання вимог та усунення будь-яких порушень чи недоліків. Їх роль є надзвичайно важливою у підтримці доброчесності та підзвітності організацій, що надають соціальні послуги;

5) державне фінансування соціальних послуг, як правило, здійснюється через спеціальні фінансові установи або агентства. Ці установи керують розподілом бюджету, фінансовим плануванням та моніторингом витрат, пов'язаних з наданням соціальних послуг. Вони також можуть надавати гранти, субсидії або позики організаціям, що надають соціальні послуги, для підтримки їхньої діяльності та проектів. Фінансові установи відіграють вирішальну роль у забезпеченні ефективного та сталого використання фінансових ресурсів у секторі соціальних послуг;

6) багато країн дотримуються міжнародних стандартів і конвенцій, пов'язаних із соціальним забезпеченням і правами людини. Ці стандарти, такі як Конвенція Організації Об'єднаних Націй про права дитини або конвенції Міжнародної організації праці, створюють основу для надання соціальних послуг і допомагають керувати розробкою національної політики та нормативно-правових актів. Уряди часто включають ці міжнародні стандарти до своєї законодавчої бази, щоб забезпечити їх дотримання та сприяти поширенню найкращих практик;

7) судова система країни слугує для вирішення правових спорів, скарг та порушень, пов'язаних з наданням соціальних послуг. Особи або організації можуть шукати правового захисту в судах або трибуналах, якщо вони вважають, що їхні права були порушені, або якщо вони стикаються з проблемами, пов'язаними з якістю або доступністю соціальних послуг.

Отже, управління та фінансування надання соціальних послуг населенню регулюється низкою нормативно-правових інституцій. Ці інститути, включаючи законодавчі органи, урядові установи, департаменти соціальних послуг, регуляторні органи, фінансові установи, міжнародні стандарти та судові системи, разом забезпечують створення рамок, керівних принципів та механізмів, які підтримують ефективне та підзвітне надання соціальних послуг.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФІНАНСУВАННЯ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ

2.1. Аналіз організації та фінансування надання соціальних послуг населенню України

Надання соціальних послуг громадянам України є важливим аспектом системи соціального забезпечення країни. У цьому аналізі ми розглянемо організацію та фінансування соціальних послуг в Україні, виокремивши основні сильні сторони, проблеми та сфери, що потребують вдосконалення. Важливими аспектами організації надання соціальних послуг є те, що український уряд відіграє значну роль в організації надання соціальних послуг. Відділи соціальних послуг в урядових структурах розробляють політику, координують програми та здійснюють нагляд за їх виконанням. Однак існує потреба в подальшому впорядкуванні та координації між різними державними органами для забезпечення ефективного та комплексного надання послуг. Соціальні послуги в Україні надаються цілою низкою постачальників, включаючи державні установи, неурядові, благодійні та релігійні організації. Таке розмаїття дозволяє застосовувати більш індивідуальний підхід до надання послуг, орієнтований на потреби громади. Однак, забезпечення узгоджених стандартів якості та координації між цими надавачами послуг залишається проблемою.

В Україні реалізуються цільові програми, спрямовані на задоволення конкретних потреб уразливих груп населення, таких як пенсіонери, діти, люди з інвалідністю та ті, хто живе в бідності. Ці програми спрямовані на надання необхідної підтримки, включаючи фінансову допомогу, охорону здоров'я, житло та соціальну інтеграцію. Однак є можливості для вдосконалення з точки зору розширення охоплення та охоплення всіх осіб, які цього потребують.

Важливими аспектами фінансування надання соціальних послуг є те, що український уряд виділяє кошти на надання соціальних послуг, які включають

фінансування різних програм та ініціатив. Однак, часто фінансові ресурси є обмеженими, що призводить до прогалин в охопленні послугами та труднощів у задоволенні зростаючого попиту на соціальні послуги. Україна також отримує підтримку від міжнародних організацій та донорських установ у фінансуванні програм соціальних послуг. Ця допомога сприяє розвитку та впровадженню соціальних ініціатив, особливо в таких сферах, як охорона здоров'я, освіта та подолання бідності. Однак для зменшення залежності від зовнішніх джерел необхідно створити стійкі та довгострокові механізми фінансування. При отриманні такої підтримки забезпечення прозорості та підзвітності у розподілі та використанні коштів на соціальні послуги має вирішальне значення. Існує потреба в удосконаленні механізмів фінансового моніторингу та звітності для запобігання неефективному управлінню та корупції, які можуть перешкоджати ефективному використанню ресурсів. Характеризуючи соціальну сферу можна передусім звернути увагу на такі виклики як:

1) обмеженість фінансових ресурсів, що виділяються на надання соціальних послуг. Для вирішення цієї проблеми необхідно визначити пріоритетність соціальних видатків у державному бюджеті та дослідити інноваційні моделі фінансування, включаючи державно-приватне партнерство та інвестиції у соціальний вплив;

2) потреба у посиленні спроможності постачальників соціальних послуг, включаючи навчання та професійний розвиток, що має вирішальне значення для підвищення якості та ефективності надання послуг. Цього можна досягти через співпрацю з академічними установами, програми обміну знаннями та можливості безперервного навчання;

3) посилення координації між різними зацікавленими сторонами, включаючи державні установи, НУО та громадські організації, що має важливе значення для уникнення дублювання зусиль та забезпечення всебічного охоплення послугами. Створення міжсекторальних робочих груп і розвиток платформ для співпраці може сприяти такій інтеграції;

4) удосконалення систем збору та аналізу даних необхідне для оцінки впливу та ефективності програм соціальних послуг. Це дозволить приймати рішення на основі фактичних даних, розподіляти ресурси та постійно вдосконалювати надання послуг;

5) підвищення обізнаності громадськості про наявні соціальні послуги, критерії прийнятності та права може розширити можливості людей отримати доступ до підтримки, якої вони потребують. Крім того, залучення громад до планування та оцінки програм соціальних послуг може підвищити їх актуальність та відповідність місцевим потребам.

Отже, незважаючи на те, що Україна досягла певних успіхів в організації та фінансуванні надання соціальних послуг, все ще існують проблеми, які потребують вирішення. Усуваючи прогалини у фінансуванні, покращуючи координацію, розбудовуючи потенціал, удосконалюючи системи даних та сприяючи участі громадськості, Україна може зміцнити свою систему соціального захисту та забезпечити ефективне надання соціальних послуг населенню.

Фінансування соціальних послуг здійснюється як за рахунок бюджетних коштів (державного та місцевих бюджетів) так й за рахунок інших джерел (платні послуги, кошти підприємств, благодійної допомоги та інші не заборонені законодавством послуги) (стаття 27 Закону «Про соціальні послуги»). Бюджетний процес відбувається відповідно на засадах програмно-цільового методу відповідно до вимог Бюджетного кодексу та місцевих регламентуючих документів. Організація надання соціальних послуг за рахунок бюджетних коштів може створюватися шляхом конкурентних та неконкурентних механізмів. Виходячи з цього, фінансування соціальних послуг для населення, наведено нижче в табл. 2.1.

Варто звернути увагу, що частина бюджетних програм, порівнюючи з 2021 р., суттєво змінилась у фінансовій частині: на 19 % зменшилась сума на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату ЖКП. В той же час, це стандартна практика для держави, оскільки сума, яка закладена у

Держбюджеті на 2022 р., більша від суми, яка була передбачена у Держбюджеті-2021 в січні цього року. За відсутності коштів на виплату субсидій та пільг, Уряд протягом 2022 р. за необхідності переглядає зазначені видатки.

Таблиця 2.1

Фінансування соціальних послуг для населення в 2021-2022 рр., млн. грн.

Субвенція / програма		Бюджет 2021 (кінець року)	Бюджет 2022	Зміна
Виплата деяких видів допомог, компенсацій, грошового забезпечення та оплата послуг окремим категоріям населення		67 358,3	66 588,6	-769,7 (-1%)
Надання пільг та житлових субсидій населенню, придбання твердого та рідкого палива, газу		47 257,6	38 378,3	-8 879,3 (-19%)
Щорічна разова грошова допомога до 5 травня та соціальна допомога особам, які мають заслуги перед Батьківщиною		1 382,5	1 382,5	без змін
Купівля та будівництво житла для	- сімей загиблих учасників бойових дій з числа АТО - учасників бойових дій з числа АТО, які отримали інвалідність I або II групи	305,1	1 733,1	+1 428,0 (+468%)
	- сімей загиблих учасників бойових дій на території інших держав - учасників бойових дій на території інших держав, які отримали інвалідність I або II групи	50,0	499,8	+449,8 (+900%)
	внутрішньо переміщених осіб з числа учасників бойових дій (АТО/ООС), які отримали інвалідність III групи	530,4	3 263,2	+2 732,8 (+515%)
	для осіб, які отримали інвалідність I-II групи під час участі у Революції Гідності	16,3		Відсутня
	- розвитку сімейних та інших форм виховання - дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування та осіб з їх числа	806,7	810,1	+3,4 (+0,4%)
Пілотний проект «Розвиток соціальних послуг»		10,0	100,0	+90,0 (+900%)
Створення мережі спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі		274,2	235,9	-38,3 (-14%)
Підвищення кваліфікації фахівців із соціальної роботи та інших працівників системи соціального захисту		0,9	0,9	без змін
Розвиток мережі ЦНАПів		231,0	231,0	без змін

Джерело: [1].

Зросло також фінансування надання житла ветеранам війни з інвалідністю та сімей загиблих воїнів України: у 2022 р., на зазначений напрям держава передбачила 5,5 млрд. грн. У 2021 р. на ці цілі було передбачено 901 млн. грн. Суттєво зросло фінансування пілотного проекту «Розвиток соціальних послуг»: на 2022 р. було передбачено 100 млн. грн. Така сума була запланована у 2020 р. до секвестру бюджету, у 2021 р. було передбачено всього 10 мільйонів [1]. У 2023 р. у держбюджеті передбачено 163,1 млрд грн для соціальної допомоги населенню. Це на 12,4 млрд грн більше ніж у 2022 р. (150,7 млрд грн), та на 51,8 млрд грн більше ніж у 2021 р. Найбільшими з соціальних допомог, запланованих у 2023 р., є допомога внутрішньо-переміщеним особам - 57,6 млрд грн (у 2022 р. - 53,5 млрд грн, у 2021 р. - 3 млрд грн). Очікується, що допомогу отримають 1,9 млн людей. На субсидії на оплату житлово-комунальних послуг передбачено 24,4 млрд грн (торік було 20,2 млрд грн, у 2021 р. - 33 млрд грн). Допомогу отримають 1,7 млн сімей. На пільги на оплату житлово-комунальних послуг на 2023 рік передбачено 11,6 млрд грн для 1,5 млн сімей (2022 р. — 12,3 млрд грн, 2021 р. — 12,6 млрд грн). На допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю (0,5 млн осіб) передбачено 16,8 млрд грн (2022 р. — 14,8 млрд грн, 2021 р. — 14 млрд грн). На допомогу 270 тис. малозабезпечених сімей у 2023 р. передбачено 15,6 млрд грн (2022 р. — 13,9 млрд грн, 2021 р. — 12,6 млрд грн). Витрати на соціальне забезпечення у проєкті держбюджету на 2023 р. становлять понад 400 млрд грн. Так, Мінсоцполітики увійшло до ТОП-3 міністерств, на які у 2023 р. розподілили 60% доходів держбюджету. Більше коштів, ніж на Мінсоцполітики, виділили лише Міністерству оборони — 858 млрд грн.

Під час подання бюджету у Верховній Раді витрати на соціальну сферу розподілять так: фінансове забезпечення виплати пенсій — 233 млрд грн, підтримування малозабезпечених сімей — 73 млрд грн (включаючи надавання пільг та субсидій на оплату послуг ЖКГ — 38 млрд грн), соціальний захист громадян, які потрапили у складні життєві обставини, — 66,6 млрд грн (включаючи надання допомоги внутрішньо переміщеним особам на проживання — 57,6 млрд грн). Міністерство соціальної політики планує

посилити адресність виплат, більше прив'язуючи їх до фінансового стану отримувача допомоги, а не до його соціального статусу. А також надавати допомогу тим категоріям громадян, для яких соціальні виплати від держави стали основним доходом. Йдеться про людей, які опинилися в складних життєвих обставинах, малозабезпечених, осіб з інвалідністю.

Для досягнення поставлених цілей, фінансування Міністерства соціальної політики було збільшено з 318,8 млрд 2022 р. до 406,1 млрд 2023 р. (+27%). Зокрема, дотація з держбюджету Пенсійного фонду України збільшилася з 200,6 млрд грн до 232,9 млрд грн (+16%).

Втім, найвищим пріоритетом у бюджеті на 2023 р. залишається оборона та безпека. Витрати на ці сфери передбачені обсягом 1,14 трлн грн (17,8% ВВП і 45,4% від загальної суми витрат). Водночас на грошове забезпечення та заробітну плату військовослужбовців (з нарахуваннями) направлять 564 млрд грн. Загалом у проєкті бюджету на 2023 р. заплановано рекордні для України витрати — 2,5 трлн грн і величезний дефіцит у 20% від ВВП.

Окремі пропозиції КМУ які не були враховані при фінансуванні соціальних послуг для населення. Так, зокрема, фінанси на виплату щорічної разової грошової допомоги залишили такими самими, які були в минулому році. Фінансування пільгового проїзду та послуг зв'язку залишається за місцевими бюджетами. Держава на даний момент не змінила законодавство, яке регулює пільгове перевезення. Не передбачено також коштів на забезпечення діяльності фахівців із соціальної роботи в територіальних громадах.

Таким чином, планування організації та фінансування надання соціальних послуг населенню, є дуже важливим для соціально-економічного розвитку нашої країни. Фінансування соціальних проєктів й програм у достатньому обсязі є запорукою соціального добробуту й побудови соціальної держави.

2.2. Основні проблеми організації та фінансування надання соціальних послуг населенню України

В процесі організації та фінансування надання соціальних послуг населенню виникають проблеми та виклики, які впливають на доступність, якість та ефективність соціальних послуг, мають важливе значення для

добробуту та соціального захисту окремих осіб та громад:

1) однією з першочергових проблем є недостатність коштів на соціальні послуги. Бюджетні обмеження зменшують ресурси, доступні для розширення та покращення спектру пропонованих соціальних послуг. Недостатнє фінансування впливає на різні аспекти, включаючи кадрове забезпечення, інфраструктуру, обладнання та навчання, що призводить до нестачі кваліфікованих кадрів та обмеженої спроможності задовольнити зростаючий попит на соціальні послуги;

2) доступ до соціальних послуг в Україні є нерівномірним, з відмінностями, що існують між містом і селом, а також між різними регіонами. Сільські громади часто стикаються з більш значними бар'єрами через обмежену інфраструктуру, транспортні проблеми та меншу кількість надавачів послуг. Крім того, вразливі групи населення, такі як люди з інвалідністю, люди похилого віку та маргіналізовані верстви населення, можуть стикатися з труднощами у доступі до основних соціальних послуг;

3) надання соціальних послуг в Україні розпорошене між різними міністерствами, відомствами та рівнями влади. Така фрагментація призводить до відсутності координації та інтеграції між різними надавачами послуг, що призводить до дублювання, прогалин та неефективності. Відсутність комплексного та уніфікованого підходу перешкоджає ефективності та оперативності системи соціальних послуг;

4) існуюча нормативно-правова база у сфері соціальних послуг в Україні часто є застарілою і не відповідає потребам та викликам населення, що змінюються. Існує потреба у всеосяжному законодавстві, яке б передбачало чіткі керівні принципи, стандарти та процедури надання соціальних послуг, а також механізми моніторингу та оцінки. Оновлення нормативно-правової бази має вирішальне значення для забезпечення підзвітності, прозорості та якості надання послуг;

5) соціальні послуги в Україні традиційно зосереджуються на корекційній та інституційній допомозі, а не на превентивних підходах та послугах на рівні громади. Існує потреба у переході до більш проактивної моделі, яка наголошує на ранньому втручанні, профілактиці та послугах підтримки, що допомагають особам та сім'ям підтримувати свій добробут та незалежність. Інвестиції в

профілактичні заходи можуть зменшити попит на більш дорогі втручання в подальшому;

6) ефективне надання соціальних послуг вимагає тісної координації та співпраці з іншими секторами, такими як охорона здоров'я, освіта, зайнятість та житлове будівництво. Однак механізми координації між цими секторами в Україні часто є недостатніми, що призводить до втрачених можливостей для інтегрованого надання послуг та всебічної підтримки осіб і сімей, які її потребують;

7) багато людей в Україні не повністю усвідомлюють свої права на доступ до соціальних послуг або не мають інформації про наявну підтримку. Для того, щоб люди могли орієнтуватися в системі та отримувати доступ до необхідних їм послуг, необхідно посилити кампанії з підвищення обізнаності населення та поширення інформації. Крім того, сприяння значущій участі громадськості в процесах прийняття рішень, пов'язаних із соціальними послугами, може сприяти більш ефективному та оперативному наданню послуг.

8) відсутність надійних систем збору даних та комплексних механізмів моніторингу перешкоджає прийняттю рішень на основі фактичних даних та оцінці програм соціальних послуг. Розвиток надійної інфраструктури даних, впровадження стандартизованих методів збору даних і створення системи моніторингу та оцінки є важливими для оцінки впливу соціальних послуг, виявлення прогалин, а також для обґрунтування рішень щодо політики та розподілу ресурсів.

Вирішення цих проблем вимагає багатостороннього підходу, який включає належне фінансування, політичні реформи, розбудову спроможності, міжсекторальну координацію та залучення зацікавлених сторін. Подолавши ці перешкоди, Україна зможе створити більш інклюзивну, ефективну та оперативну систему соціальних послуг, яка відповідатиме різноманітним потребам населення. Отже, діюча система надання соціальних послуг в Україні не забезпечує якісну й сучасну допомогу всім, хто цього потребує. Основною проблемою є недостатня закупівля соціальних послуг органами влади та органами місцевого самоврядування. Серед причин цього є брак знання відповідних процедур; недостатність коштів, закладених у державному та місцевих бюджетах; обмежений досвід органів влади.

Наслідком цього, серед іншого, є нерівномірний доступ громадян до соціальних послуг у територіальних громадах (табл. 2.2).

Таблиця 2.2.

Територіальна доступність найбільш затребуваних соціальних послуг

Область	Чисельність населення (тис. осіб)	Кількість надавачів соціальної послуги «догляд вдома»	Середня кількість мешканців на одного надавача (тис. осіб)	Кількість надавачів соціальної послуги «натуральна допомога»	Середня кількість мешканців на одного надавача (тис. осіб)
Чернівецька	889,9	14	63,6	14	63,6
Кіровоградська	902,3	38	23,7	29	31,1
Чернігівська	957,7	138	6,9	80	12,0
Херсонська	1000,4	31	32,3	20	50,0
Волинська	1020,8	4	255,2	29	35,2
Тернопільська	1021,0	29	35,2	28	36,5
Сумська	1034,4	41	25,2	26	39,8
Миколаївська	1090,5	27	40,4	25	43,6
Рівненська	1140,9	25	45,6	13	87,8
Черкаська	1159,2	40	29,0	11	105,4
Житомирська	1177,6	33	35,7	27	43,6
Хмельницька	1227,5	30	40,9	26	47,2
Закарпатська	1243,7	17	73,2	10	124,4
Полтавська	1350,6	45	30,0	45	30,0
Івано-Франківська	1350,6	21	64,3	20	67,5
Вінницька	1507,7	42	35,9	29	52,0
Запорізька	1636,3	45	36,4	32	51,1
Київська	1795,5	35	51,3	37	48,5
Луганська	2101,7	20	105,1	15	140,1
Одеська	2349,7	31	75,8	20	117,5
Львівська	2476,1	39	63,5	43	57,6
Харківська	2596,3	52	49,9	55	47,2
м. Київ	2950,7	14	210,8	22	134,1
Дніпропетровська	3093,2	62	49,9	42	73,6
Донецька	4056,4	32	126,8	23	176,4
Середнє значення			64,3		68,6

* без урахування окупованих територій (Криму, м. Севастополя, частини Донбасу).

Як бачимо з табл. 2.2, доступ громадян до основних соціальних послуг характеризується значною територіальною нерівномірністю. Так, кількість мешканців на одного надавача послуги «догляд вдома» варіює від 6,9 тис. осіб у Чернігівській області до 255,2 тис. осіб у Волинській, хоча ці області співставні за чисельністю населення (приблизно 1 млн мешканців). Середній показник становить 64,3 тис. осіб. Аналогічно, середня кількість мешканців на

одного надавача послуги «натуральна допомога» варіює від 12 тис. осіб у Чернігівській області до 174,6 тис. осіб у Донецькій. Середній показник становить 68,6 тис. осіб.

Такий розкид показника кількості мешканців на одного надавача послуги свідчить про нерівність доступу громадян до найбільш затребуваних соціальних послуг. Лише у 850 територіальних громадах з 1469 створено суб'єкти-надавачі соціальних послуг та проводиться соціальна робота, яку безпосередньо забезпечують понад 3,9 тис. фахівців із соціальної роботи [6].

Причинами нерівного доступу є значно вищі ризики соціального вилучення і маргіналізації, як крайні прояви – неможливість соціальної інтеграції та участі у житті суспільства, часткова або повна соціальна ізоляція.

Нерівний доступ українців до соціальних послуг пов'язаний з такими причинами [4]: 1) інституційними (нечіткості в роботі служб, що мають виявляти осіб, які потребують допомоги, надавати інформацію населенню про права та можливості для отримання різних видів допомоги чи послуг, надавати такі послуги та допомогу у повному обсязі та певної якості тощо); 2) фінансовими (нестачею коштів у державному та місцевих бюджетах на сферу соціальних послуг. За даними Мінсоцполітики, на організацію та надання соціальних послуг надається в середньому менше 10 % соціальних видатків); 3) правовою (неточність законодавства та потребою його адаптації до реалій сьогодення). Прикладом останньої, правової причини нерівного доступу українців до соціальних послуг, може бути ситуація, коли певні вразливі категорії населення, маючи потребу у соціальних послугах, формально не мають на них права.

За багатьма параметрами вітчизняна модель соціальних послуг не відповідає певним європейським нормам та стандартам, що обумовлено існуванням нечіткостей у функціонуванні системи соціальних послуг, які можна об'єднати у 4 основні блоки.

Перший блок недоліків – законодавча та нормативно-правова неврегульованість. Правові акти, які регулюють питання надання соціальних

послуг в Україні, відзначаються неадекватністю термінологічного апарату, розмитістю визначення функцій, цілей та напрямків роботи відповідних інститутів. Загалом соціальні питання в Україні регулюють понад 170 законів, 400 постанов Кабінету Міністрів, 1100 відомчих та міжвідомчих наказів, але жоден із них не має чіткого мінімального переліку гарантованих державою рівня якості соціальних послуг незалежно від місця проживання громадян [5, 27].

Правові недоліки та неврегульованість є серйозною перепорою в ефективній організації та функціонуванні системи соціальних послуг, які водночас, зумовлюють невідповідність українського законодавства міжнародним нормам і стандартам системи соціального захисту.

Другий блок недоліків – недієвість та нераціональність у підходах до фінансування та управління. Недієвість системи соціальних послуг, визначається низьким рівнем адресності у наданні соціальної підтримки та допомоги, а нераціональність – розконцентрованістю бюджетних коштів, які виділяються в систему соціального захисту. Це зумовлено насамперед діючою системою пільг та соціальних виплат успадкованих від радянської системи соціального забезпечення, яка підміняла собою гідний рівень зарплати та матеріального забезпечення.

Загалом в Україні законом передбачено 600 видів пільг, налічується близько 120 категорій пільговиків (45 категорій – за соціальною ознакою, 57 – за професійною), які становлять майже 18 млн. громадян або близько 40% населення України. При цьому загальна вартість річного обсягу передбачених пільг становить понад 29 млрд. грн., але соціальні витрати в розрахунку на одну особу знаходяться у рамках 1677 дол. США на рік, і є одним із найнижчих показників у світі [4, 10]. По суті, «гіпертрофована» обширна та непрозора система пільг і соціальних виплат, підміняє систему надання соціальних послуг.

Важливим недоліком системи соціальних послуг є те, що згідно зі ст. 89 п. 4 (а) Бюджетного кодексу України, кошти на надання соціальних послуг призначені лише державним установам (соціальні служби дітей, сім'ї та молоді,

територіальні центри, реабілітаційні центри та ін.). Це значить, що громадяни, яким потрібні соціальні послуги, можуть їх отримати тільки в державних установах, оскільки недержавні постачальники послуг або не мають права на фінансування з держбюджету, або сама процедура дуже непрозора і тим простіше з нею не зв'язуватися. З місцевих бюджетів обсяги видатків на соціальні послуги є дуже незначними, що знову ж таки не дозволяє розвиватися недержавним установам надання соціальних послуг.

Лева частка бюджетного фінансування з надання соціальних послуг спрямовується на установи стаціонарного типу. Це у свою чергу призводить до штучної затримки в них клієнтів та «залучення» нових, оскільки фінансування здійснюється з розрахунку на одну особу, яка в ній перебуває на утриманні, а не надання соціальних послуг конкретному клієнту, сім'ї, яким вони необхідні.

Недоліком, який теж варто віднести до цього блоку, також є надмірна централізація, «ручний» режим державного управління системою надання соціальних послуг, в якій за відомостями правоохоронних органів та ЗМІ, існують численні зловживання та корупційні схеми розкрадання державних коштів.

Монополізація державного ринку соціальних послуг та розподіл замовлень – третій блок недоліків системи соціальних послуг. Держава домінує у системі соціальних послуг, оскільки їх надання віднесено до компетенції двох міністерств (соціальної політики та охорони здоров'я). Система формується на великій, забюрократизованій мережі державних та комунальних установ соціального захисту та соціальних служб.

Недостатність механізмів запровадження норм закону – четвертий блок недоліків системи соціальних послуг – не дозволяє повністю реалізувати всі підходи щодо надання соціальних послуг. Одним із інструментів удосконалення системи соціальних послуг та підвищення їхньої якості є ліцензування: Міністерство соціальної політики надає провайдерам соціальних послуг, які виконують встановлені державою мінімальні вимоги, право надавати соціальні послуги. Проте, законодавством України не визначено, яка

діяльність у сфері надання соціальних послуг та їх види підлягають ліцензуванню.

Відповідно до вищевикладеного, існуючу в Україні систему соціальних послуг можна характеризувати як парадоксальну та паразитуючу: дуже низька адресність надання соціальних послуг та допомоги, а також дроблення бюджетних соціальних видатків. Всі ці показники є факторами, які посилюють соціальні перекоси – велика різниця в доходах громадян, матеріальній спроможності тощо.

Характерними ознаками української системи надання соціальних послуг є її несучасність, заплутаність, непрозорість, що у свою чергу веде до бюрократичного свавілля та корупційних схем зловживань з боку чиновників. Відповідно, можна підсумувати, що система соціальних послуг потребує спрощення та запровадження інноваційних моделей в управлінні та надання послуг. Відомо, що недоліки у реформуванні системи соціальних послуг, спроби зберегти елементи минулої системи соціального забезпечення, негативно відображаються, як на самих соціальних послугах, так і безпосередньо і на громадянах, яким вони необхідні.

Сучасні реформи системи соціальних послуг, які проводяться в Україні, на жаль, характеризуються непослідовністю та безсистемністю, які не дають можливості задовольняти потреби громадян, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують соціальних послуг у необхідних обсягах та відповідній якості. На сьогодні стоїть дуже гостро питання щодо оптимізації соціальних видатків з державного бюджету, здійснення перерозподілу на користь підтримки найбільш незахищених категорій населення, забезпечення адресності у наданні соціальних послуг. Результатом реформ у системі соціальних послуг повинно стати надання соціальних послуг громадянам, яким вони справді необхідні, а не надання пільг особам, які мають усі можливості забезпечувати свою життєдіяльність на достатньому рівні самостійно.

2.3. Зарубіжний досвід організації та фінансування надання соціальних послуг населенню

Соціальне забезпечення населення є основним інститутом соціальної політики будь-якої цивілізованої держави. Завдання більшості систем соціального захисту полягає у підтримуванні стабільних доходів людей, наданні рівного доступу до медичної допомоги та надання необхідних соціальних послуг. Як організована система вона існує у багатьох країнах світу.

Накраще розвинені системи соціального забезпечення мають країни Європейського Союзу. Саме в них утворився і набули розвитку перші соціальні програми. Завдяки системам соціального захисту сучасні європейські економіки мають назву соціально-орієнтованих. Особливості організації та фінансування соціальних послуг залежать від того, яку роль у загальному обсязі наданих послуг відіграють їхні основні постачальники:

- так званий неформальний сектор, коли догляд за тими, хто потребує соціальних послуг, надають родичі, сусіди, колеги, друзі. В більшості випадків це здійснюється на добровільних засадах і погано піддається кількісній оцінці, але в окремих випадках, обов'язок догляду закріплений юридично (наприклад, у Франції щодо догляду за членом сім'ї);
- добровільні некомерційні організації, включаючи організації самодопомоги (наприклад, товариство анонімних алкоголіків);
- в окремих країнах їх кількість постійно збільшується (Великобританія), з'являються нові форми - трасти;
- державний та муніципальний сектори;
- комерційний сектор. Введення 1995 р., у Німеччині соціального страхування у разі потреби у постійному догляді, стимулювало залучення комерційних організацій до участі у наданні соціальних послуг.

Залежно від переважної форми організації та джерела фінансування виділяють ті чи інші моделі соціального обслуговування [16; 17].

1. Скандинавська модель соціальних послуг (Швеція, Данія, Норвегія та Фінляндія) включає державні та муніципальні послуги. Головний принцип

моделі – універсальність для таких груп одержувачів послуг, як діти, які перебувають у складній життєвій ситуації, люди з обмеженими можливостями та громадяни похилого віку. Модель базується на бюджетному фінансуванні. Місцеве самоврядування грає ключову роль у виробництві та плануванні соціальних послуг, роль некомерційних організацій обмежена, комерційних – мінімальна. Ця модель має такі переваги для користувачів послуг:

- гарний вибір та велика кількість послуг;
- чутливість до гендерних питань;
- пильну увагу до прав споживачів;
- чітке визначення прав на послуги.

У межах цієї моделі відзначається посилення активності некомерційних організацій.

2. Для моделі, заснованої на сімейному догляді (Греція, Іспанія, Португалія, Італія, Кіпр та Мальта), характерне обмежене надання державних та муніципальних послуг з великим упором на християнські традиції відповідальності сім'ї за тих, хто потребує допомоги. У Греції лише 1% людей похилого віку живе в будинках для людей похилого віку [4]. Добре зарекомендували себе некомерційні організації, наприклад, Червоний Хрест. Найбільш заможні люди у цих країнах використовують послуги комерційних організацій.

3. У рамках бевериджської моделі, яка передбачає перевірку потреби (Великобританія, Ірландія), держава все більше відмовляється від традиційної ролі прямого постачальника послуг, укладаючи контракти з постачальниками з інших секторів та водночас, обмежуючись цільовими послугами щодо «проблемних випадків» – для найбільш залежних споживачів послуг та людей із обмеженим доходом. Характерна приватизація установ з догляду за людьми похилого віку.

4. Північно європейська модель (Німеччина, Австрія, Нідерланди, меншою мірою Франція та Бельгія) заснована на субсидіарності. Принцип субсидіарності особливо дотримується в Німеччині та Нідерландах, де

головним чином, надаються послуги найбільшими та усталеними некомерційними організаціями, зокрема релігійними. Держава відіграє важливу роль у фінансуванні некомерційних організацій на основі соціального страхування. У політиці, яку проводять країни Європейського Союзу, намічається тенденція переваги четвертої моделі.

Так, у країнах Центральної та Східної Європи проводилися реформи щодо організації та фінансування соціальних послуг, спрямовані на децентралізацію (закріплення видаткових зобов'язань з надання послуг на місцевому рівні), деінституціоналізацію (фінансування не установи, а послуги), диверсифікацію (залучення непублічних (приватних) організацій для надання послуг). Подібні реформи в умовах обмеженості коштів місцевих бюджетів призводять до проблем фінансування послуг – в умовах деінституціоналізації не дуже зрозуміло, що робити з існуючими будинками для людей похилого віку, іншими подібними установами та їх мешканцями. Іноді джерелом фінансування стають кошти ззовні: так, уряд Словаччини підтримує послуги вдома для людей похилого віку в Ковачицях, переважно словацькому муніципалітеті у Воєводині, північній провінції Сербії [8].

Незважаючи на проведені реформи, у всіх європейських країнах роль публічного (державного та муніципального) сектора у фінансуванні соціальних послуг залишається високою, іноді між публічним та приватним секторами розділені види та форми послуг (наприклад, стаціонарна та вдома).

У Фінляндії догляд вдома, наданий приватним сектором, сягає 28 % загального обсягу послуг цієї сфери, а послуги притулків, які забезпечують приватним сектором, – 55 %. У Франції громадські інститути становлять близько 52 % всіх інститутів, які надають послуги постійного догляду, серед стаціонарних установ їхня частка 55 %; частка послуг доглядальниці вдома – 30%, іншого домашнього догляду, реабілітації – 75%.

Особливості організації соціального обслуговування можуть стосуватися окремих регіонів.

Наприклад, у Бельгії роль громадського та приватного секторів у наданні

соціальних послуг відрізняється в окремих суб'єктах федерації, але переважає приватний сектор. Якщо у Валлонії 74 % послуг стаціонарної допомоги, було надано приватним сектором і його роль продовжує зростає (близько 50 % становлять послуги денного стаціонару), то у Фландрії частка приватного сектора стаціонарної допомоги – 61 %. У Валлонії частки різних постачальників послуг визначено законодавчо. Організація будь-якого типу може звернутися по дозвіл, але закон передбачає, що мінімум 29 % місць у стаціонарних установах має бути закріплено за громадським сектором, 21 % – за некомерційними організаціями, 50 % – за комерційними [4].

Залучення приватних організацій до надання соціальних послуг не означає відмови від виділення бюджетних коштів та коштів соціального страхування як джерела фінансування, тому в більшості випадків можна говорити про державні (публічні) послуги відповідно до трактування таких послуг, прийнятого в теорії державних фінансів [9].

Крім Швейцарії, частка громадських фондів у джерелах фінансування перевищує приватне фінансування (приватне страхування, плата домогосподарств, інші джерела, наприклад власні кошти постачальників послуг). Ця частка коливається від 53,4% у Португалії, до 100% у Чехії. Нерідко джерела громадського сектора поділені: коштами соціального страхування оплачується медична допомога, а надання інших соціальних послуг фінансується за рахунок бюджетних коштів.

Бюджетне фінансування соціальних послуг, пов'язаних із постійним (довгостроковим) доглядом, як і багатьох інших соціальних послуг у європейських країнах, здійснюється, як правило, з місцевих бюджетів (виняток становить Латвія, де всі установи соціального обслуговування фінансуються з центрального бюджету, головний розпорядник – Міністерство добробуту). У Німеччині роль місцевого рівня можна проілюструвати на основі соціальних послуг дітям та молоді, витрати на які становлять 2,2 % соціального бюджету. На місцевий рівень тут припадає 65 % обсягів фінансування, рівень земель – 34 %, на федеральний – лише 1 % [13].

Особливість Фінляндії – об'єднання муніципалітетів на фінансування соціальних послуг (створення спільних соціальних установ, з догляду вдома). Діяльність спільних установ регулюється нормативними правовими актами муніципальних утворень [31].

Схожа ситуація у Данії, де муніципалітети можуть мати свої установи соціального обслуговування або використовувати аутсорсинг установ інших муніципальних утворень чи приватних організацій.

У Німеччині традиційний метод бюджетного фінансування – грантове (субсидія) або пряме бюджетне фінансування, яке поділяється на:

- інституційне та проектне;
- грантове фінансування яке в свою чергу, рідко буває повним (покриває всі витрати одержувача).

Інші методи включають платежі, які передбачають досягнення відповідних цілей (програмне фінансування), платежі на покриття вартості соціальних послуг, догляду та контрактів із постачальниками соціальних послуг [22].

Аналогічні методи фінансування недержавних постачальників є в Англії: оплата за результатом за специфічні послуги (контрактне фінансування) та грант-допомога (спільне фінансування) [36].

Відносно нове джерело фінансування соціальних послуг – міждержавні та національні фонди підтримки соціальних інновацій. Наприклад, у Великій Британії такі фонди, як 3SC, BigIssueInvest&PWCFund, допомогли збільшити обсяг фінансових ресурсів соціальних організацій, які постачають публічні (включаючи соціальні) послуги, від 500 тис. до 10 млн. євро [37].

Для більшого розуміння зарубіжного досвіду організації та фінансування надання соціальних послуг населенню, порівняємо систему соціального обслуговування на прикладі України та Фінляндії (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**Порівняльна характеристика організації та фінансування надання
соціальних послуг населенню України та Фінляндії**

Країна	Надані соціальні послуги, громадянам	Хто забезпечує соціальне обслуговування громадянам	Як розвивається програма надання соціальних послуг
Україна	Організація харчування (включаючи доставку продуктів додому; допомога у придбанні ліків, продовольчих та промислових товарів першої необхідності) Підтримування в отриманні медичної допомоги, у тому числі супровід до медичних закладів; підтримання умов проживання відповідно до гігієнічних вимог; сприяння організації юридичної допомоги та інших правових послуг; сприяння організації ритуальних послуг	Соціальні служби	Нині держава докладає велику кількість сил для реалізації цілісної системи соціального обслуговування населення, виділення бюджету у її розвиненість
Фінляндія	Для пенсіонерів та інвалідів, які зберегли в достатній мірі здатність до самообслуговування, надається допомога у догляді за квартирою, особам, які майже не виходять з дому, сприяють забезпеченню харчуванням, приготуванню їжі, надають санітарно-гігієнічні послуги	Держава, муніципалітети, церква, приватні організації	У наданні соціальної допомоги та послуг, у Фінляндії обрано напрям, направлений на надання послуг у нестационарних умовах та створення якісних житлових умов для цієї категорії осіб

Водночас, повсюдно ведеться робота не тільки у сфері соціальних інновацій, але й у сфері фінансових інновацій (наприклад, створення трастів, соціальних фондів тощо).

Відтак, аналіз зарубіжного досвіду організації та фінансування надання соціальних послуг дозволяє зробити висновок, що:

— використання механізму державної підтримки та міжбюджетних трансфертів для стимулювання розвитку недержавних (приватних) форм

надання соціальних послуг;

- встановлення чітких критеріїв якості наданих соціальних послуг незалежно від постачальника та на цій основі, ухвалення рішення про надання субсидій або оплату державних контрактів за рахунок коштів відповідного бюджету;

- збереження існуючих форм та методів фінансування організацій соціального обслуговування.

Таким чином, в умовах обмеженості бюджетних ресурсів, диверсифікація інституційних форм соціального обслуговування населення та використання для цих цілей, коштів централізованих грошових фондів на умовах співфінансування видатків з урахуванням забезпечення відповідності соціальних послуг встановленим критеріям, а також залучення коштів приватних комерційних та некомерційних організацій соціального обслуговування населення, дозволить забезпечити підвищення як доступності соціальних послуг, так і якості їх надання.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФІНАНСУВАННЯ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ НАСЕЛЕННЮ УКРАЇНИ

3.1. Удосконалення організації та фінансування надання соціальних послуг

Ефективна організація та стає фінансування мають вирішальне значення для ефективного надання соціальних послуг населенню. Перш за все, розглянемо різні стратегії та заходи, спрямовані на покращення організації та фінансування соціальних послуг.

В рамках стратегії зміцнення організаційних структур та координації, можна вихначити:

1) впровадження інтегрованих моделей надання послуг, які спрощують доступ до різних соціальних послуг, що може підвищити ефективність та покращити якість обслуговування клієнтів. Спільне розміщення різних постачальників послуг та створення мультидисциплінарних команд може сприяти безперешкодній координації та співпраці;

2) співпраця між різними секторами, такими як охорона здоров'я, освіта, житлове будівництво та зайнятість, для комплексного вирішення складних соціальних проблем. Міжвідомча співпраця, спільне планування та спільні системи даних можуть сприяти цілісному підходу до надання послуг;

3) впровадження надійних систем кейс-менеджменту може забезпечити персоналізоване планування, координацію та контроль за наданням послуг. Кейс-менеджери можуть діяти як центральні контактні пункти, полегшуючи доступ до різних послуг і надаючи постійну підтримку та адвокацію;

4) розробка та впровадження стандартизованих керівних принципів та найкращих практик надання соціальних послуг може підвищити послідовність, якість та підзвітність. Чіткі протоколи, показники результатів та механізми забезпечення якості можуть допомогти організаціям ефективно надавати послуги;

5) створення безпечних та ефективних систем обміну інформацією між надавачами послуг може покращити координацію, зменшити дублювання та уможливити прийняття рішень на основі даних. Використання технологічних рішень, таких як інтегровані бази даних або електронні медичні картки, може покращити обмін інформацією, зберігаючи при цьому конфіденційність даних.

Серед стратегій підвищення фінансової стійкості визначаються:

1) диверсифікація джерел фінансування, окрім державного бюджету, такі як державно-приватне партнерство, корпоративне спонсорство та інвестиції в соціальний вплив. Залучення благодійних організацій та суб'єктів приватного сектору може доповнити державне фінансування та сприяти інноваціям;

2) перехід до моделей фінансування, орієнтованих на результат, які пов'язують фінансування з досягненням заздалегідь визначених результатів і вимірюваного впливу. Такий підхід стимулює постачальників послуг зосереджуватися на результатах та ефективності, що сприяє підвищенню результативності та підзвітності;

3) впровадження контрактів, заснованих на результатах, які пов'язують фінансові стимули з діяльністю постачальників послуг відповідно до узгоджених цілей і ключових показників ефективності. Це заохочує ефективність, покращення якості та інновації в секторі соціальних послуг;

4) проведення аналізу витрат для визначення сфер неефективності та потенційної економії коштів у процесі надання послуг. Впровадження заходів з підвищення ефективності, таких як оптимізація процесів, розподіл ресурсів та економія на масштабах, може призвести до економічно ефективного надання послуг;

5) використання облігацій соціального впливу, коли приватні інвестори надають авансове фінансування для соціальних програм, а повернення коштів залежить від досягнення заздалегідь визначених соціальних результатів. Цей інноваційний механізм фінансування узгоджує фінансові стимули з позитивними соціальними результатами.

До стратегій посилення оцінки та підзвітності належать:

1) посилення спроможності ретельної оцінки результатів для вимірювання ефективності, впливу та рентабельності програм соціальних послуг. Надійні методології оцінювання, системи збору даних та кваліфіковані оцінювачі мають важливе значення для прийняття рішень на основі фактичних даних;

2) створення системи моніторингу ефективності для відстеження та оцінки роботи постачальників послуг відповідно до визначених цілей та індикаторів. Регулярне звітування та зворотній зв'язок можуть сприяти постійному вдосконаленню та підзвітності;

3) забезпечення прозорості у фінансовому управлінні та звітності організацій, що надають соціальні послуги. Регулярне публічне звітування про розподіл фінансування, витрати та результати зміцнює довіру, сприяє підзвітності та полегшує залучення зацікавлених сторін;

4) активне залучення отримувачів послуг, громадських організацій та інших зацікавлених сторін до процесів прийняття рішень. Залучення громадськості через консультації, механізми зворотного зв'язку та дорадчі групи може забезпечити відповідність послуг потребам та уподобанням громади;

5) перегляд та оновлення законодавчої та нормативно-правової бази для створення сприятливого середовища для ефективної організації та фінансування соціальних послуг. Впорядкування бюрократичних процесів, зменшення адміністративного тягаря та заохочення інновацій можуть покращити надання послуг.

Таким чином, покращення організації та фінансування соціальних послуг може сприяти підвищенню ефективності їх надання. Варто відзначити також, що з середини XX століття, співпраця державного, громадського та комерційного секторів стала досягати нового якісного рівня і появилась у формі соціального партнерства. Таке партнерство є дуже потрібним тому, що погляди та підходи до вирішення проблем соціальної сфери змінились – раніше відповідальність за соціальний добробут та соціальне забезпечення була головною номенклатурно-

партійного апарату, тепер це повинно стати спільною справою всіх секторів суспільства, і соціальне партнерство – це і є практичний спосіб створення такої відповідальної та взаємовигідної співпраці.

Основна місія соціальної політики в Україні – забезпечення добробуту та якісного життя людини у доступному до комфорту суспільстві завдяки зрозумілому сервісу. Зокрема, наступні напрями є пріоритетними:

- виховання дітей у сім'ях;
- доступ до якісних соціальних послуг;
- залучення людей з інвалідністю до активного суспільного життя;
- дієва систему соціальної підтримки;
- пенсійне та соціальне страхування;
- цифровізація сервісів.

При цьому, соціальні послуги мають надавати не лише адресно людині, а й громадам загалом. Йдеться про координацію місцевих активностей. Так, президент Володимир Зеленський почав проводити реформальну роботу, яка спрямована на забезпечення права українців на якісні та безпечні соціальні послуги, повагу до честі і гідності, гуманне та толерантне ставлення, підтримування розвитку ринку соціальних послуг, впровадження ефективного механізму державного контролю за виконання державних стандартів соціальних послуг, їх якість та безпеку. В межах цієї діяльності, мають бути вжиті невідкладні заходи щодо:

- формування та проведення перевірки дотримувannya в установах/закладах надання соціальних послуг встановлених правил пожежної безпеки, державних санітарних та будівельних норм, а також щодо доступності для маломобільних груп населення;

- виявлення суб'єктів, які фактично надають соціальні послуги з догляду, перебування/проживання особам, сім'ям із вразливих груп населення або тих, які перебувають у тяжких життєвих ситуаціях. Це потрібно зробити для приведення діяльності таких суб'єктів у відповідність із вимогами законодавства;

- забезпечення фактичного створення та належного функціонування Реєстру надавачів та отримувачів соціальних послуг як автоматизованої інформаційно-телекомунікаційної системи.

Водночас повинні розробитися та податися на розгляд законопроекти, спрямовані на:

- покращення системи надання соціальних послуг з врахуванням складності життєвих ситуацій та потреб людей;

- введення переходу від інституційного фінансування установ/закладів надання соціальних послуг державного та комунального секторів до фінансування соціальних послуг за принципом «гроші ходять за отримувачем соціальних послуг»;

- покращення фінансування соціальних послуг, а саме систем їх співфінансування з державного та місцевого бюджетів, соціального замовлення у надавачів соціальних послуг різноманітних організаційно-правових форм;

- введення ефективних систем заохочення ринку соціальних послуг, а аткож, напрямлених на розвиток недержавного сектору їх надавачів, стимулювати надавачів соціальних послуг із покращення рівня якості надання соціальних послуг;

- встановлення положень Закону України «Про соціальні послуги» та інших законів України, якими вирішуються питання надання соціальних послуг певним категоріям громадян;

- перетворення установ / закладів надання соціальних послуг державного та комунального секторів, в державні / комунальні підприємства, які надають соціальні послуги;

- встановлення обов'язкової реєстрації надавачів соціальних послуг (юридичних та фізичних осіб, ФОПів) у Реєстрі надавачів та отримувачів соціальних послуг;

- створення державного нагляду за притримання надавачами соціальних послуг, вимог законодавства про соціальні послуги, їхньої якості та відповідності державним стандартам;

- встановлення відповідальності за невиконання вимог законодавства про соціальні послуги.

Також потрібно вжити заходи до:

- приведення у відповідність із Законом України «Про соціальні послуги» підзаконних нормативно-правових актів у сфері соціальних послуг;
- покращення процесу проведення зовнішньої оцінки якості соціальних послуг;
- створення дієвої системи покращення професійної компетентності / кваліфікації фахівців соціальної роботи, соціальних працівників та робітників;
- покращення забезпечення осіб, які належать до вразливих груп населення або перебувають у тяжких життєвих ситуаціях, новітніми реабілітаційними, технічними, іншими допоміжними засобами, адаптація для покращення умов їх повноцінної участі у суспільстві, мобільності;
- забезпечення виявлення потреб населення певної адміністративно-територіальної одиниці або ОТГ у соціальних послугах;
- покращення дієвості координації роботи суб'єктів системи надання соціальних послуг на місцевому рівні;
- проведення нагляду надання соціальних послуг, оцінки їх якості та опублікування відповідних результатів;
- надавати інформацію населенню про перелік соціальних послуг, їх зміст і порядок надання у легкій формі, а також розміщення інформації про надавачів соціальних послуг на офіційних веб-сайтах;
- забезпечити за участю органів місцевого самоврядування в чіткому порядку фінансування видатків на соціальне замовлення соціальних послуг та компенсацію ФОПам, які дають соціальні послуги з догляду без здійснення підприємницької діяльності.

Можна зробити висновок, що з метою правильного реформування системи надання соціальних послуг, формування конкурентного ринку соціальних послуг та покращення якості та безпечності надання соціальних послуг, необхідно:

1) розділити обов'язки замовника і постачальника соціальних послуг шляхом утворення одного замовника соціальних послуг як окремого центрального органу виконавчої влади, який буде працювати в інтересах отримувачів соціальних послуг та закуповуватиме соціальні послуги у надавачів соціальних послуг усіх форм власності;

2) вирівняти за статусом надавачів соціальних послуг недержавного та комунального секторів шляхом надання фінансової та управлінської самостійності надавачам соціальних послуг комунального сектору та переформування їх на комунальні некомерційні підприємства;

3) забезпечити персоніфікацію фінансування та обліку потреби кожного легального отримувача соціальних послуг шляхом створення механізму фінансування системи надання соціальних послуг за принципом «гроші йдуть за отримувачем соціальної послуги»;

4) визначити фінансові гарантії надання соціальних послуг шляхом запровадження державного гарантованого пакету соціальних послуг за допомогою визначення на законодавчому рівні переліку послуг, які громадяни отримують за рахунок бюджетних коштів або за рахунок отримувача (в повному обсязі або диференційовано) та визначення державних фінансових гарантій надання соціальних послуг та реабілітаційного обладнання за рахунок коштів Державного бюджету України за програмою соціальних гарантій;

5) створити тарифи послуг шляхом затвердження обґрунтованих тарифних ставок на соціальні послуги, що надаються до державних стандартів соціальних послуг.

3.2. Напрями удосконалення надання соціальних послуг населенню України з урахуванням зарубіжного досвіду

В рамках механізму вдосконалення соціально-економічного розвитку України, передбачається реалізація інвестиційних проектів, а також планується здійснення низки заходів соціального характеру, покликаних пом'якшити

найгостріші проблеми у сфері забезпечення соціальних стандартів життя. Поряд із ресурсними заходами намічено низку організаційних заходів, які також сприятимуть зростанню ділової та інвестиційної активності країни. Важливим напрямом є розширення та вдосконалення нормативно-правової бази, основною метою якої є утворення умов для стабільного соціально-економічного зростання на базі конкурентних переваг та обраних пріоритетів розвитку. Удосконалення нормативно-правової бази буде спрямоване на:

- утворення умов для якісного підвищення рівня життя населення, зниження рівня смертності та підвищення тривалості життя;
- удосконалення механізмів фінансування галузей соціальної сфери;
- підвищення доступності та якості надання соціальних послуг населенню;
- утворення умов для стимулювання припливу інвестицій в українську економіку, а також формування фінансово-економічних механізмів підтримки та стимулювання інвестиційної діяльності;
- стимулювання розвитку підприємницької діяльності;
- упорядкування регулюючих функцій органів місцевого самоврядування міст України, скорочення адміністративного втручання у підприємницьку діяльність, зниження адміністративних бар'єрів діяльності суб'єктів господарювання;
- підвищення ефективності управління муніципальною власністю;
- регулювання бюджетного процесу збереження соціально-економічної та фінансової стабільності в Україні.

Відтак, удосконалення соціально-економічного розвитку України передбачає використання всіх засобів та методів муніципального впливу: нормативно-правового регулювання, адміністративних заходів, прямих та непрямих методів бюджетної підтримки, механізмів організаційної, політичної та інформаційної підтримки. Так, місія України полягає в першу чергу, в забезпеченні високого рівня життя населення в умовах розвитку конкурентоспроможної та інноваційної економіки (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

**Операційні цілі та завдання подальшого Стратегічного розвитку України
в сфері надання соціальних послуг населенню**

<i>Операційна ціль</i>	<i>Завдання</i>
1. Розвиток інфраструктури територіальних громад	1.1. Забезпечення якісними адміністративними послугами в об'єднаних територіальних громадах в т.ч. для людей з інвалідністю
	1.2. Покращення житлово-комунальної інфраструктури
	1.3. Розвиток інформаційно-комунікаційної інфраструктури громад
2. Забезпечення рівного доступу, підвищення якості медичних, освітніх послуг в громадах	2.1. Підвищення якості та доступності медичних послуг: будівництво, реконструкція та покращення матеріально-технічної бази закладів охорони здоров'я
	2.2. Підвищення якості та доступності освітніх послуг: будівництво, реконструкція та покращення матеріально-технічної бази закладів освіти
	2.3. Створення умов для інтеграції системи закладів вищої освіти у європейський освітній простір, підтримка міжнародних обмінів студентами, аспірантами, викладачами
3. Розвиток соціальної інфраструктури та інклюзії	3.1. Вдосконалення системи надання соціальних послуг
	3.2. Розвиток якісного інклюзивного середовища
	3.3. Створення безбар'єрного простору

Джерело: складено за [22].

Виходячи з цього досягнення зазначених цілей шляхом реалізації наступних завдань: розробка та реалізація державної соціально-економічної політики; стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності з метою диверсифікації економіки, розвитку високотехнологічних виробництв; створення умов для розвитку малого та середнього бізнесу; зниження адміністративних бар'єрів та підвищення якості та доступності державних та муніципальних послуг; створення умов розвитку соціальних інститутів суспільства; створення умов для розвитку міжрегіональної та зовнішньоекономічної діяльності; створення умов для забезпечення конкуренції, відкритості та прозорості, ефективності при здійсненні закупівель для державних потреб, потреб бюджетних установ України.

Враховуючи, що Україна приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку та реалізує Цілі Сталого Розвитку, визначимо

рівень взаємозв'язку між цілями Стратегії розвитку України в сфері надання соціальних послуг населенню та 17 Цілями Сталого Розвитку (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Зв'язок Цілей Сталого Розвитку та цілей Стратегії розвитку України в сфері надання соціальних послуг населенню

Цілі Стратегії розвитку України в сфері надання соціальних послуг населенню	Ціль 1.	Ціль 2.	Ціль 3.
	Конкурентоспроможна економіка на засадах смарт-спеціалізації	Розвиток інфраструктури	Створення комфортних та безпечних умов проживання в Україні
Ціль 1. Подолання бідності	++	++	++
Ціль 2. Подолання голоду, розвиток сільського господарства	++	+	+
Ціль 3. Міцне здоров'я і благополуччя	+	+	++
Ціль 4. Якісна освіта	+	++	++
Ціль 5. Гендерна рівність		+	+
Ціль 6. Чиста вода та належні санітарні умови	+	++	++
Ціль 7. Доступна та чиста енергія	++	+	+
Ціль 8. Гідна праця та економічне зростання	++	++	+
Ціль 9. Промисловість, інновації та інфраструктура	++	++	+
Ціль 10. Скорочення нерівності	+	++	++
Ціль 11. Сталий розвиток міст і громад	+	++	++
Ціль 12. Відповідальне споживання та виробництво	++	+	++
Ціль 13. Пом'якшення наслідків зміни клімату	+		+
Ціль 14. Збереження морських ресурсів			
Ціль 15. Захист та відновлення екосистем суші	+		+
Ціль 16. Мир, справедливість та сильні інститути		++	+
Ціль 17. Партнерство заради сталого розвитку	++	++	++

Примітка: ++ - сильний зв'язок, + - опосередкований зв'язок.

Джерело: складено за [22].

Важливо наголосити на існуванні сильного зв'язку між цілями Стратегії розвитку України в сфері надання соціальних послуг населенню та 17-ма

Цілями Сталого Розвитку за переважною більшістю їх компонентів. Це свідчить про те, що розроблена Стратегія відповідає баченню орієнтирів досягнення Україною Цілей Сталого Розвитку на період до 2030 року.

Першим пріоритетом соціально-економічного розвитку України у середньостроковій перспективі є мінімізація негативного впливу світової фінансової кризи на українську економіку та розробка механізмів усунення несприятливих наслідків після її завершення, а також оптимізація бюджетних видатків.

Другим за значимістю пріоритетом є підготовка умов для запуску проектів у пріоритетних секторах економіки, зокрема: досягнення домовленостей із інвесторами та розробка нормативно-правової бази.

Виходячи з цього, для вирішення цього завдання необхідно виконання таких заходів:

- узгодження та синхронізація планових документів розвитку муніципальних утворень (стратегії, комплексні та цільові програми, річні плани та інші) між собою та з плановими документами розвитку України;
- організація методичної та методологічної підтримки органам місцевого самоврядування щодо створення програм комплексного розвитку муніципальних утворень та залучення населення до вирішення питань місцевого значення;
- забезпечення надання консультативної допомоги органам місцевого самоврядування щодо створення автономних установ у соціальній сфері;
- впровадження системи фінансового стимулювання соціально-економічного розвитку муніципальних утворень України.

Звідси, національна система стратегічного планування повинна базуватися на впровадженій системі координації процесів стратегічного планування на центральному, регіональному та місцевому рівні.

Розроблена Стратегія розвитку України в сфері надання соціальних послуг населенню, відповідає принципам, пріоритетам, стратегічним цілям та завданням Державної соціальної політики України та процесам державного

стратегічного планування розвитку окремих секторів економіки країни та її регіонів, що враховує потреби їх розвитку і необхідність підвищення конкурентоспроможності.

Таким чином, для досягнення цілей передбачається реалізація в комплексі програмно-цільового та проектного методу управління. Крім того, також буде використано грошово-кредитні механізми, можливості податкового та інвестиційного законодавства, системи стимулювання та підтримки інвестиційної та підприємницької діяльності.

Важливим інструментом реалізації зазначених цілей виступають цільові програми, що дозволяють у рамках програмно-цільового методу конкретизувати зусилля для комплексного та системного вирішення середньострокових та довгострокових проблем економічної та соціальної політики країни, забезпечувати прозорість та обґрунтованість процесу вибору цілей, які необхідно досягти у різні часові періоди, шляхи досягнення результатів із використанням різних форм підтримки.

У рамках розвитку програмно-цільового методу планування необхідно продовжити роботу щодо підвищення ефективності державних, відомчих цільових програм, розширення їх числа та збільшення їх частки у загальному обсязі видатків бюджету України.

ВИСНОВКИ

В сфері надання соціальних послуг населенню в сучасних умовах є значна кількість проблем, які пов'язані передусім з відсутністю системного підходу до регіональної політики та високим рівнем невизначеності стратегічних перспектив розвитку країни. При регіональному плануванні мають використовуватись інструменти державного регулювання, які направлені на стимулювання розвитку територій. Проблеми пов'язані також з низькою інституційною та фінансовою спроможністю місцевої влади у питаннях вирішення проблем територіальних громад, відсутністю заохочення для утворення єдиної системи стратегічного планування, які включають у себе використання прозорих і усім зрозумілих механізмів формування та реалізації національної політики та розвиток процедур виконання владних повноважень.

Розробка стратегії розвитку України в сфері надання соціальних послуг населенню, виконується командою розробників із залученням зацікавлених сторін та представників всіх соціальних груп населення. При розробці стратегії, необхідно щоб вона відповідала засадам державної політики. Вибір того чи іншого методу оцінки залежить від цілей дослідження, наявності даних та можливостей їх отримання, а також від кваліфікації особи, яка здійснює оцінку. У той самий час, після ухвалення управлінського рішення, результати оцінки слід використовувати, враховуючи методику оцінки й ті статистичні показники, які лежать в основі аналізу для об'єктивного бачення ситуації.

Не менш важливою проблемою залишається об'єктивна оцінка впливу дій держави на якість життя населення, зокрема взаємозв'язок між показниками соціально-економічного розвитку та непрямыми важелями впливу. Досягнення основної мети щодо збереження високої якості та конкурентоспроможності людського потенціалу, формування умов для підвищення рівня життя населення України передбачає вирішення таких основних проблем, як: створення умов для підвищення рівня та якості життя населення України та

зростання їх доходів; збереження та розвиток кадрового потенціалу України, а також його ефективне використання.

У рамках механізму вдосконалення соціально-економічного розвитку України, передбачається реалізація інвестиційних проектів, а також здійснення низки заходів соціального характеру, покликаних пом'якшити найгостріші проблеми у соціальній сфері та забезпечення соціальних стандартів життя. Досягнення зазначених цілей здійснюється передусім за рахунок: розробки та реалізація державної соціально-економічної політики; стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності з метою диверсифікації економіки, розвитку високотехнологічних виробництв; створення умов для розвитку малого та середнього бізнесу; зниження адміністративних бар'єрів та підвищення якості та доступності державних та муніципальних послуг; створення умов розвитку соціальних інститутів суспільства; створення умов для розвитку міжрегіональної та зовнішньоекономічної діяльності; створення умов для забезпечення конкуренції, відкритості та прозорості, ефективності при здійсненні закупівель для державних потреб, потреб бюджетних установ України.

Розроблена Стратегія розвитку України в сфері надання соціальних послуг населенню, відповідає принципам, пріоритетам, стратегічним цілям та завданням Державної соціальної політики України та процесам державного стратегічного планування розвитку окремих секторів економіки країни та її регіонів, що враховує потреби їх розвитку і необхідність підвищення конкурентоспроможності.

Таким чином, для досягнення цілей передбачається реалізація в комплексі програмно-цільового та проектного методу управління. Крім того, також буде використано грошово-кредитні механізми, можливості податкового та інвестиційного законодавства, системи стимулювання та підтримки інвестиційної та підприємницької діяльності.

Важливим інструментом реалізації зазначених цілей виступають цільові програми, що дозволяють у рамках програмно-цільового методу

конкретизувати зусилля для комплексного та системного вирішення середньострокових та довгострокових проблем державної економічної та соціальної політики, забезпечувати прозорість та обґрунтованість процесу вибору цілей, які необхідно досягти у різні часові періоди, шляхи досягнення результатів із використанням різних форм підтримки. У рамках розвитку програмно-цільового методу планування необхідно продовжити роботу щодо підвищення ефективності українських, відомчих цільових програм, розширення їхньої кількості та збільшення їх частки у загальному обсязі видатків бюджету України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асоціація міст України. Соцзахист в Держбюджеті-2022. URL: <https://auc.org.ua/novyna/soczahyst-v-derzhbyudzheti-2022-analiz-asociaciyi-mist-ukrayiny>
2. Бикова А. Л., Лобза А. В., Семенова Л. Ю. Прожитковий мінімум як базовий соціальний стандарт в Україні: реалії та проблеми вдосконалення // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2016. С. 108-114.
3. Бориченко К. В. «Право на соціальний захист», «права у сфері соціального забезпечення»: співвідношення понять. Правове забезпечення соціальної безпеки в умовах євроінтеграційних процесів: тези допов. учасн. II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 26 жовтня 2018 р.) / за ред. проф. М. І. Іншина, к.ю.н. І. С. Сахарук. Київ: ФОП Маслаков, 2018. С. 73-77.
4. Бориченко К. В. Особливості відшкодування моральної шкоди у праві соціального забезпечення. Тенденції розвитку науки трудового права та права соціального забезпечення: тези доповідей учасників міжнародної наук.-практ. конф. (м. Київ, 16 квітня 2020 р.) / за ред. М. І. Іншина. Київ: ФОП Маслаков, 2020. С. 112-115.
5. Бориченко К. В. Соціальний захист окремих категорій осіб: навч.-метод. посібник / С. М. Волошина, О. С. Кайтанський, К. В. Бориченко та ін. Одеса: Фенікс, 2018. 74 с.
6. Волошина С. М., Бориченко К. В. Соціальне обслуговування: навч.-метод. посібник. Одеса: Фенікс, 2015. 106 с.
7. Добрева Н., Борщук Є., Корецька Т. Концептуальні основи формування соціальної політики в сучасних умовах функціонування економічної системи України // Ефективність державного управління: зб. наук. праць. Львів, 2015. Вип. 44. С. 73-79.
8. Європейська соціальна хартія (переглянута). Рада Європи; Хартія, Міжнародний документ від 03.05.1996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text.

9. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег/ Джон Мейнард Кейнс; под ред. Л. Куратова; [пер. с англ.]. «Гелиос АРВ», 2002. 352 с.
10. Коваль К. П. Механізми удосконалення надання соціальних послуг на основі європейських стандартів соціального захисту населення : дис д-ра філософії / К. П. Коваль. Чернігів, 2021. 236 с.
11. Костюк В. Л. Європейські соціальні стандарти в контексті сучасної моделі джерел права соціального забезпечення: науково-теоретичний аспект. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2018. Том 1. С. 68-73.
12. Людський розвиток в Україні. Модернізація соціальної політики: регіональний аспект. (колективна монографія) / за ред. Е. М. Лібанової: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. К., 2015. 356 с.
13. Макарова О. В. Соціальна політика в Україні : монографія. Київ, 2015. 244 с.
14. Малюга Л. Ю. Європейські соціальні стандарти: сучасний стан та шляхи імплементації у соціальне законодавство України. Журнал східноєвропейського права. 2018. № 48. С. 70-76.
15. Маркетинг соціальних послуг: Навчальний посібник / Під ред. д.ф.н., проф. В.Г. Воронкової. К.: «Видавничий дім «Професіонал», 2008. 576 с.
16. Міжнародні соціальні стандарти: [навч. посіб.] / авт.: А. М. Юшко, Н. М. Швець; за заг. ред. В. В. Жернакова. Х.: Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2013. 121 с.
17. Міністерство соціальної політики України. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.msp.gov.ua>.
18. Нечосіна О. Функціонування системи соціальних послуг в Україні: короткий опис. Solidarity Fund PL in Ukraine; polska pormos. Київ, 2019. 16 с.
19. Оліфіренко Л., Коваль К. Макроекономічні аспекти реформування системи соціального захисту населення в реалізації стратегії подолання бідності в Україні. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2018. № 1 (13). С. 7-16.

20. Оліфіренко Л., Коваль К. Удосконалення методичних підходів оцінювання ефективності соціальної допомоги у контексті політики подолання бідності та нерівних можливостей населення України. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2019. Вип. 3. С. 98-110.
21. Оцінювання адаптивності національної моделі надання соціальних послуг до європейських стандартів. Modern Science. Moderní věda. Praha. Česká Republika. 2020. № 10. С. 81-95.
22. Плисенко Г. П. Практика вдосконалення системи соціальних послуг у форматі «прозорий офіс». Економіка та управління національним господарством. Вип. 19. 2018. С. 55-60.
23. Право соціального забезпечення: навч.-метод. посібник / [Сирота І. М., Харитонова Л. І., Тарасенко В. С., Бориченко К. В., Андропова В. А., Кайтанський О. С.]. Одеса: Фенікс, 2015. 138 с.
24. «Про соціальні послуги». Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII (із всіма змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>.
25. Розвиток соціального підприємництва в Україні. Біла книга. Під загальною редакцією Валерія Кокотя. К.:, 2020. 98 с.
26. Руженський М. М. Соціальний захист населення в умовах формування ринкової моделі економіки України: монографія. К.: ІПК ДСЗУ, 2013. 318 с.
27. Синчук С. М. Правовідносини соціального забезпечення: суб'єкти, зміст, об'єкти: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 422 с.
28. Синчук С. М. Теорія правовідносин соціального забезпечення: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.05. Київ, 2015. 350 с.
29. Смирнова К. В. Поняття державної допомоги та її роль у правовому конкурентному середовищі. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. Серія ПРАВО. Вип. 44. Т. 2. С. 155-159.

30. Сташків Б. І. Гарантії права на соціальне забезпечення: навчальне видання. Чернігів: Чернігівський державний інститут права, соціальних технологій та праці, 2011. 100 с.
31. Сташків Б. І. Право соціального забезпечення. Загальна частина: навчальний посібник. Чернігів: ПАТ «ПВК» «Десна», 2016. 692 с.
32. Стельмахук Ю. І. Шляхи удосконалення механізмів державного регулювання розвитку соціогуманітарної сфери в умовах глобальної трансформації суспільства / Ю.І. Стельмахук // Наукові праці: науково-методичний журнал. Вип. 269. Т. 281. Серія: Державне управління. Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2016. С. 69-73.
33. Стельмахук Ю. Особливості зарубіжного досвіду реалізації соціально-гуманітарної політики / Ю. Стельмахук // Науковий вісник Академії муніципального управління: Серія «Управління». 2016. Вип. 3. С. 174-184.
34. Стельмахук Ю. Сучасний стан інституційного механізму державного регулювання розвитку соціально-гуманітарної сфери України / Ю. Стельмахук // Materials of the XII International scientific and practical conference Conduct of modern science – 2016. Volume 6. Law. Public administration. Sheffield. Science and education LTD. P. 70-72.
35. Тищенко О. В. Соціально-забезпечувальне законодавство України: проблеми кодифікації. Юриспруденція в сучасному інформаційному просторі [Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, Національний авіаційний університет, 1 березня 2019 року]. Том 2. Тернопіль: Вектор, 2019. С. 143-145.
36. Україна-2030: Доктрина збалансованого розвитку. Видання друге. Львів: Кальварія, 2017. 164 с.
37. Яковлєва Г. Державний нагляд і контроль у сфері соціального забезпечення населення. Підприємство, господарство і право. 2017. № 4. С. 90-93.
38. Яковлєва Г. О. Суб'єкти права соціального забезпечення: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.05. Х., 2019. 452 с.

39. Ярошенко О. М. Значення соціального забезпечення у соціальній державі. Сфера дії трудового права та права соціального забезпечення: матеріали V Всеукраїнської наук.-прак. конф. (м. Харків, 28 жовтня 2016 р.). Х.: ХНУВС, 2016. С. 345-348.

40. Bogolib T. M. Social exclusion in Ukrainian society as a consequence of protracted structural crisis / T.M. Bogolib // Journal Association – 1901 «SEPIKE». 2016. № 12. P. 69-74.

41. Borychenko K., Hudz A., Koval V., Golubkova I., Mazur A. European standards for social protection of internally displaced persons. DILEMAS CONTEMPORANEOS EDUCACION POLITICA U VALORES. 2019. Том 7. Спеціальний випуск: SI. № статті: 88.

42. Social innovation: inspiration practices supporting people throughout their lives. European Union, 2020. 68 p.

Ім'я користувача:
Соціоекономіки та управління персоналом Кицак Та...

ID перевірки:
1015603046

Дата перевірки:
14.06.2023 16:54:03 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
14.06.2023 17:04:20 EEST

ID користувача:
100005733

Назва документа: Данилюк_керівник_Василик

Кількість сторінок: **66** Кількість слів: **12860** Кількість символів: **104387** Розмір файлу: **194.17 KB** ID файлу: **1015251284**

Виявлено модифікації тексту (можуть впливати на відсоток схожості)

11.2%
Схожість

Найбільша схожість: **1.71%** з джерелом з Бібліотеки (ID файлу: **1003958394**)

9.74% Джерела з Інтернету

312

Сторінка **68**

5.49% Джерела з Бібліотеки

367

Сторінка **71**

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0%
Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

22549

Підозріле форматування

51
сторінка